

INFORME TÈCNIC SOBRE LES TENDÈNCIES DEMOGRÀFIQUES I LA PLANIFICACIÓ EDUCATIVA A CATALUNYA, 2000-2030

Jordi Bayona-i-Carrasco

jordibayona@ub.edu

Universitat de Barcelona i Centre d'Estudis Demogràfics

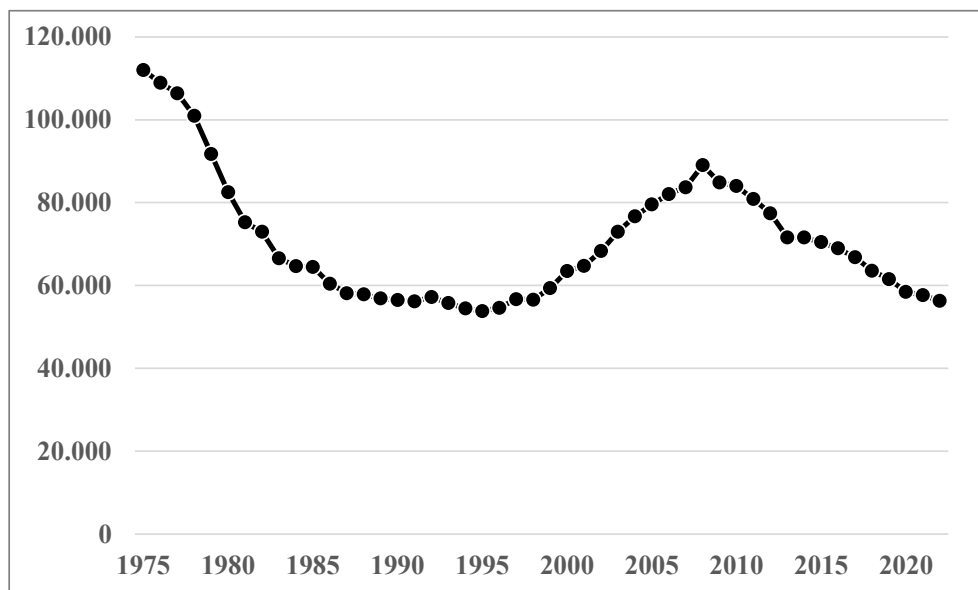
Índex

L'evolució de la natalitat a Catalunya durant el segle XXI.....	5
La natalitat al territori: els Àmbits territorials.....	6
Les migracions protagonitzades per menors.....	7
Els fluxos migratoris internacionals segons les Estadístiques de Variacions Residencials	7
Els moviments migratoris amb Espanya	10
La matrícula viva a l'escola	10
L'alumnat a Catalunya i la seva evolució per etapes educatives	12
L'intens decreixement de l'alumnat a l'educació infantil (segon cicle).....	13
L'evolució de l'alumnat a l'Educació Primària	15
L'Educació Secundària Obligatoria: el final del creixement del nombre d'alumnes	16
La perspectiva generacional.....	18
Les previsions de la demanda educativa segons les projeccions de població.....	19
Les hipòtesis de les projeccions en natalitat i migracions.....	20
L'entrada d'alumnat prevista en el període 2024-2030	21
El detall territorial	22
Els àmbits territorials de Catalunya	22
Una visió de l'evolució comarcal	26
L'alumnat a la ciutat de Barcelona	28
Conclusions	28
La natalitat, les migracions i l'evolució de l'alumnat a Catalunya.....	28
Sobre els escenaris futurs	29
Més enllà del nombre: l'augment de la diversitat en la composició	29

L'evolució de la natalitat a Catalunya durant el segle XXI

Durant les darreres dècades, la natalitat a Catalunya ha tingut un comportament cíclic, amb màxims registrats a meitats dels anys setanta del segle XX quan s'assoleixen 112 mil naixements anuals (figura 1). Aquests naixements eren producte de fecunditats elevades (2,72 fills per dona el 1975) durant els darrers anys del que es coneix com a *baby boom*, i d'una estructura d'edats de la població força jove després d'un parell de dècades d'intenses migracions interiors des d'altres províncies d'Espanya. És a finals dels mateixos anys setanta i inicis dels vuitanta quan s'observa una intensa davallada de la natalitat, amb naixements que se situen per sota del llindar dels seixanta mil anuals entre els anys 1987 i 1999, i fecunditats que descendeixen abruptament i baixen dels 1,30 fills per dona des de 1988. L'excepcionalitat d'aquests valors, en intensitats molt baixes, ha fet que en demografia se'ls anomeni com a *lowest-low fertility*.

Figura 1. Evolució de la natalitat a Catalunya, 1975-2022

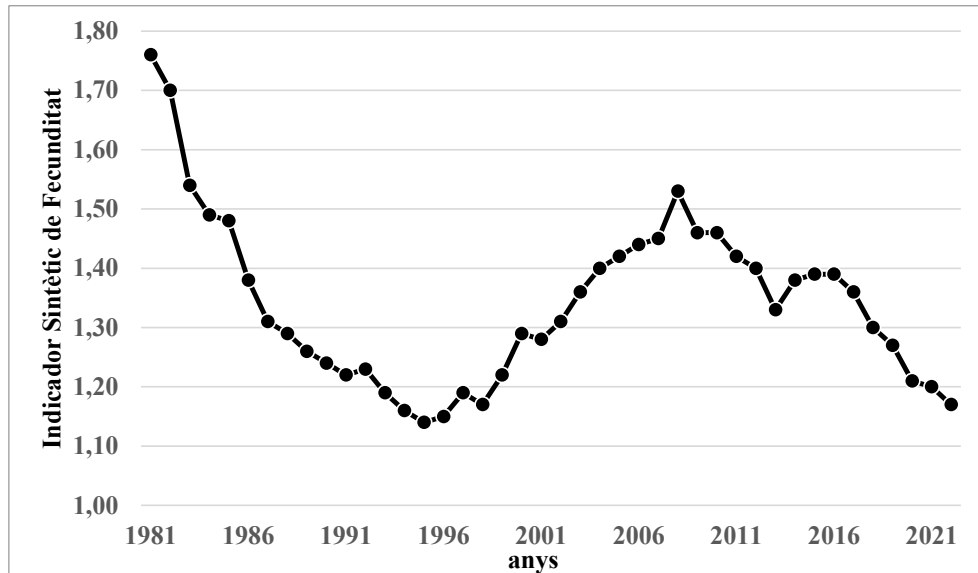
Font: Moviment Natural de la Població (MNP), amb dades d'Idescat.

No serà fins a inicis del segle XXI quan s'observarà un nou creixement dels naixements a Catalunya. Aquest increment es produeix per la suma de varis factors. Així, a l'increment de la fecunditat (del mínim d'1,14 fills per dona que s'assoleix el 1995 a l'1,53 del 2008), associat a la bonança econòmica i la irrupció de la immigració internacional, hi podem sumar l'arribada a l'edat reproductiva de les generacions plenes nascudes en els anys setanta durant el *baby boom*. D'aquesta manera, és a l'any 2008 quan s'assoleix un nou màxim, amb 89 mil naixements anuals (figura 1), amb un creixement d'intensitat considerable si pensem que això representa un augment del 50 % del volum dels naixements si prenem l'any 1999 com a referència.

A partir d'aquest any 2008, amb l'arribada de la crisi econòmica (la coneguda com a Gran Recessió), s'inicia un nou descens del volum dels naixements, que se situen l'any 2022, amb dades encara provisionals, en 56.316, xifra similar a la coneguda l'any 1997, vint-i-cinc anys enrere. Per tant, en els catorze anys que han transcorregut des de 2008 s'observa un descens del 36,7 % dels naixements, amb 32 mil naixements menys que el darrer màxim. Malgrat la recuperació econòmica dels darrers anys, i una nova entrada de volums importants d'immigrants internacionals, la fecunditat no s'ha recuperat. És més, la fecunditat segueix movent-se en valors molt baixos,

registrant-se recentment un nou mínim, amb els 1,17 fills per dona de l'any 2022, que es mou en valors molt similars als mínims històrics de meitats dels noranta (figura 2).

Figura 2. Evolució de la fecunditat a Catalunya, 1981-2022

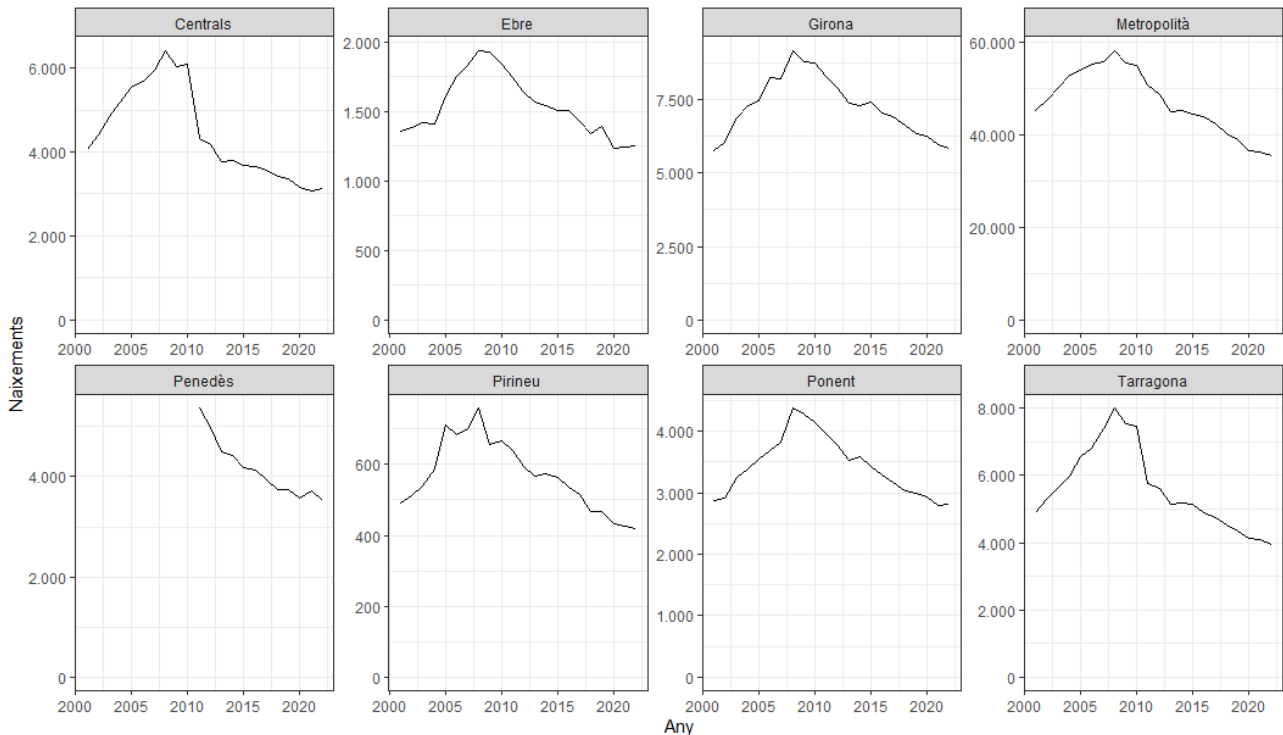
Font: MNP, amb dades d'Idescat.

La natalitat, per tant, coneix una evolució cíclica que depèn dels nivells de fecunditat, associats al cicle econòmic, i del volum de dones en edats reproductives. L'estructura demogràfica de la població catalana en l'actualitat, amb l'arribada de les generacions buides a l'edat a la maternitat, ens ha de fer pensar necessàriament en l'existència continuada d'uns naixements decreixents, malgrat l'arribada de nous migrants que compensen, en part, el baix nombre d'efectius.

La natalitat al territori: els Àmbits territorials

La tendència descendent de la natalitat és reproduïda en els vuit àmbits territorials en que es divideix Catalunya, dinàmica que es produeix després dels màxims de 2008, que s'observaren en tots els àmbits considerats. En l'actualitat, i a excepció de l'àmbit gironí, els naixements ja se situen en xifres inferiors a les d'inici de segle, per tant en valors mínims de les darreres dues dècades.

A aquesta escala, la comparació amb la situació anterior a l'any 2014 és dificultada per un canvi en les delimitacions administratives. Així, l'any 2011 s'afegeix l'àmbit del Penedès, creat a partir de la suma de municipis de quatre comarques (Alt Penedès, Baix Penedès, Garraf i Anoia, menys vuit municipis que romanen a l'àmbit central) situades anteriorment en tres àmbits diferents (Metropolità, Tarragona i Central). Des de 2014 no hi ha canvis territorials, el que facilita la comparació en els darrers anys. Des d'aquesta data el descens de la natalitat és general, del 21% dels naixements, i és més important al Pirineu (27% inferiors), i de menor impacte en la Catalunya Central (18% inferiors). En tots els casos es mouen en descensos força similars, el que ens portarà a parlar d'unes mateixes dinàmiques de decreixement (figura 3).

Figura 3. Evolució de la natalitat per àmbits territorials a Catalunya, 2001-2022

Font: MNP, amb dades d'Idescat.

Aquest descens de la natalitat es recolza en uns valors molt baixos de la fecunditat. Si al conjunt de Catalunya l'any 2022 parlem d'1,17 fills per dona, els valors són inferiors en dos dels àmbits, el Metropolità (1,13) i l'Alt Pirineu i Aran (0,98). En el primer cas, fins i tot amb diferències internes contrastables, amb mínims a la ciutat de Barcelona i els municipis més densos. Per exemple, a Barcelona ciutat l'Indicador Sintètic de Fecunditat (ISF) de l'any 2021 era de tan sols 0,96 fills per dona, quan entre 1991 i 2018 la fecunditat s'havia mostrat força estable al voltant de valors molt baixos, entre 1,1 i 1,2 fills per dona. Els màxims, en canvi, es produeixen a l'àmbit de Ponent (1,40) i a les comarques centrals (1,35), sempre en valors molt baixos.

Les migracions protagonitzades per menors

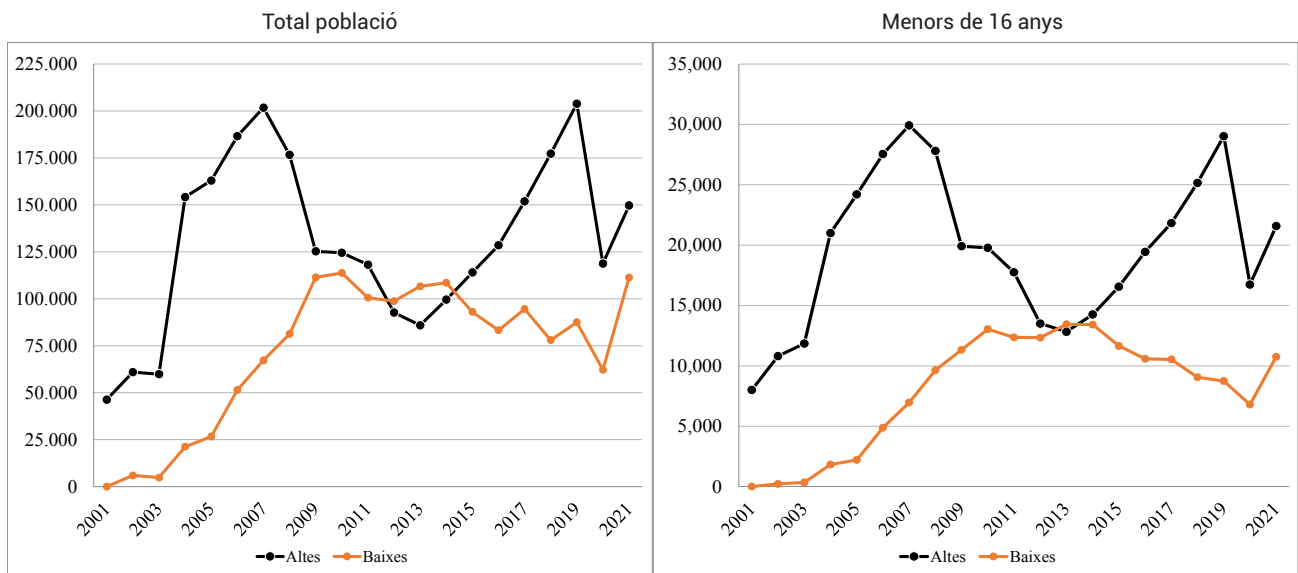
L'Estadística de Variacions Residencials (EVR) és, fins la seva recent desaparició, la principal font que recollia les altes i baixes per migració derivades de la gestió del Padró de Població, el que ens permet l'anàlisi de les migracions, tant internes com internacionals, a escala municipal. Al mateix temps, ens proporciona les característiques demogràfiques de l'individu (sexe, edat, país de naixement i nacionalitat) i el lloc d'origen i destinació dels fluxos migratoris. En aquest cas, ens centrem en les altes per migració que s'han produït en edat escolar a Catalunya durant el segle XXI (considerant els menors de 16 anys), i prestant l'atenció a les ocorregudes durant els anys més recents.

Els fluxos migratoris internacionals segons les Estadístiques de Variacions Residencials

La dinàmica de les altes i les baixes per migració internacional ens mostra l'existència de dues onades migratòries recents, una primera a inicis de segle XXI, a la que anomenem primer *boom migratori*, i una segona en els anys més recents. Aquesta darrera es va veure parcialment estroncada per l'impacte de la Covid-19, tot i que superada la pandèmia les entrades per migració segueixen en curs ascendent.

El primer *boom migratori*, que s'inicia paulatinament des de finals de la dècada dels noranta, el podem donar per finalitzat a meitats de 2008, amb els primers impactes de la crisi sobre el sector de la construcció i l'aturada dels fluxos migratoris. La crisi provoca un augment de les sortides, fins el punt que durant tres anys es registra un saldo migratori negatiu (entre 2012 i 2014). Amb posterioritat, les altes per immigració tornen a créixer, mentre que les baixes mostren una dinàmica descendent. La seva intensitat, entre 2016 i 2019, ens fa parlar d'un segon boom, ja que els màxims d'entrada s'assemblen als del principi de segle. En aquest context, la gestió de la Covid-19 provoca una baixada dels fluxos degut al tancament de les fronteres, tot i que durant els dos primers mesos i mig de 2020 es registraren entrades en màxims, el que suavitzava el descens si s'observen les dades anuals. Amb posterioritat, l'any 2021 es registra una recuperació de les entrades alhora que creixen les sortides, però les dades provisionals de 2022 (provinents d'altres fonts estadístiques¹) ens indiquen la total recuperació de les entrades.

Figura 3. Evolució de les altes i baixes per migració internacional a Catalunya, 2001-2021

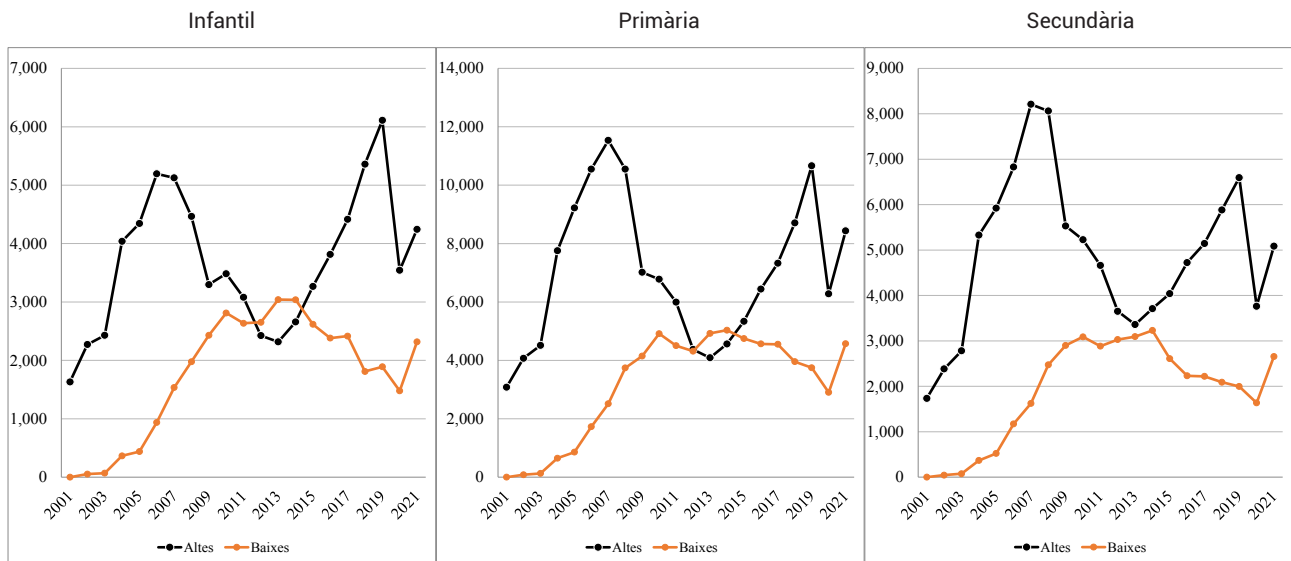

Font: Estadística de Variacions Residencials, amb dades de l'INE.

En relació a l'escola, l'interès se centra en l'observació de les altes i baixes dels menors de 16 anys, que són els que tenen una incidència directa sobre el sistema escolar. El comportament dels fluxos migratoris de menors ha seguit una mateixa pauta que els fluxos totals, amb un pes una mica menor de les sortides cap a l'estranger. Així, sols s'observa un saldo negatiu l'any 2013, essent positiu la resta d'anys. L'efecte de la crisi i de la Covid-19 és important, reduint-se les entrades i els saldos positius.

Si observem les altes i baixes a l'estranger agrupant les edats dels migrants segons l'etapa educativa que els hi correspon segons l'edat (figura 4), veiem que els perfils en les tres etapes representades són similars. Les diferències es troben en l'existència dels saldos negatius, que no s'observen a les edats corresponents a secundària, on fins i tot durant els anys de major impacte de la crisi econòmica els saldos migratoris segueixen essent positius. En segon lloc, existeixen també diferències en la intensitat de les entrades entre el primer i el segon boom migratoris. Així, en les edats corresponents a l'etapa d'infantil les entrades registrades els darrers anys superen els màxims del primer boom, situació contrària al que succeeix a secundària, on les entrades actuals es troben per sota. És d'esperar, per tant, una major impacte d'aquest segon boom a l'educació infantil. Amb lleugers matisos, la dinàmica és molt similar a la del conjunt.

¹ A desembre de 2023 es publicaren les primeres dades de la nova *Estadística de Migraciones y Cambios de Residencia*, derivada dels nous Censos anuals de població i que substitueixen a les EVR. Les xifres de migrants internacionals augmenten considerablement, en un 31,7% l'any 2021 en comparació a l'EVR del mateix any. Vistes les discrepàncies, no s'ha considerat les dades de la nova estadística en aquesta anàlisi.

Figura 4. Evolució de les altes i baixes per migració i etapa escolar a Catalunya, 2001-2021

Font: Estadística de Variacions Residencials, amb dades de l'INE.

Els saldos migratoris resultants, representats en la figura 5, són difícils de valorar, ja que els primers anys de segle xx el registre de les sortides tenia forces problemes, de fet les sortides cap a l'estranger no comencen a ser enregistrades fins a 2004. El que podem dir de la darrera etapa migratòria és que el saldo migratori de menors per migració internacional es podria situar en uns màxims de 20 mil alumnes, com succeeix durant l'any 2019, similar al dels primers anys del segle xx. Els anys 2020 i 2021 es troben afectats per l'efecte de la Covid, mentre que s'espera que durant el 2022 es produeixin intensitats similars o fins i tot per sobre de les de 2019.

Figura 5. Saldos migratoris per migració internacional a Catalunya, 2001-2021

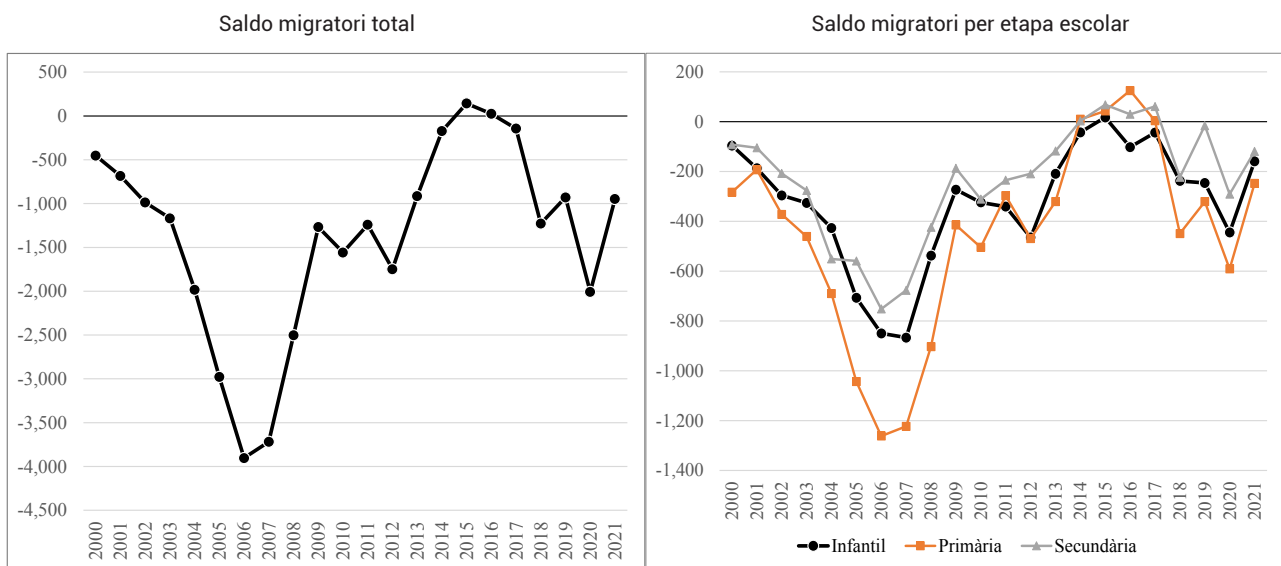
Font: Estadística de Variacions Residencials, amb dades de l'INE

Els moviments migratoris amb Espanya

A diferència dels moviments migratoris amb l'estranger, els intercanvis que es produeixen amb Espanya es comporten mostrant saldos migratoris negatius, és a dir, generalment es perden menors en direcció a altres províncies d'Espanya. Aquestes pèrdues es distribueixen temporalment de forma inversa a l'entrada de les migracions internacionals, amb majors saldos negatius en plena època de creixement econòmic, i sols saldos positius en els anys de major impacte de la crisi econòmica. Aquesta dinàmica ens porta a pensar en la possible existència de moviments descentralitzadors de població immigrada, primer arribada a Catalunya i més tard assentada a altres municipis d'Espanya. Així, els anys de major intensitat del primer boom migratori coincideixen amb els anys de majors sortides, i en canvi sols es recuperen migrants entre 2015 i 2016, just al finalitzar la primera etapa de crisis econòmica (figura 6). Si s'observa aquestes dades per etapa escolar, els resultats són similars, amb les mateixes tendències anuals.

Malgrat la intensitat elevada d'altres i baixes, els saldos resultants són reduïts, especialment si els comparem amb els saldos migratoris internacionals. Per exemple, l'any 2019 el saldo negatiu de mil alumnes no compensa el saldo positiu de 20 mil alumnes per migració internacional.

Figura 6. Evolució de les altes i baixes per migració amb Espanya a Catalunya de menors de 16 anys, 2001-2021

Font: Estadística de Variacions Residencials, amb dades de l'INE.

La matrícula viva a l'escola

Les dades de l'Estadística de Variacions Residencials ens deixen dubtes sobre l'evolució temporal de les migracions, especialment pel que fa al registre de sortides, ja que moltes vegades no es comunica el moviment migratori, especialment al produir-se fora d'Espanya. En canvi, la matrícula viva sí que ens proporciona una imatge més real de com les migracions acaben incidint en l'escola, essent conscients que bona part dels fluxos migratoris de menors es realitzen tenint en compte el calendari escolar, i per tant incorporant-se directament a inici de curs, pel que no consten en aquest registre.

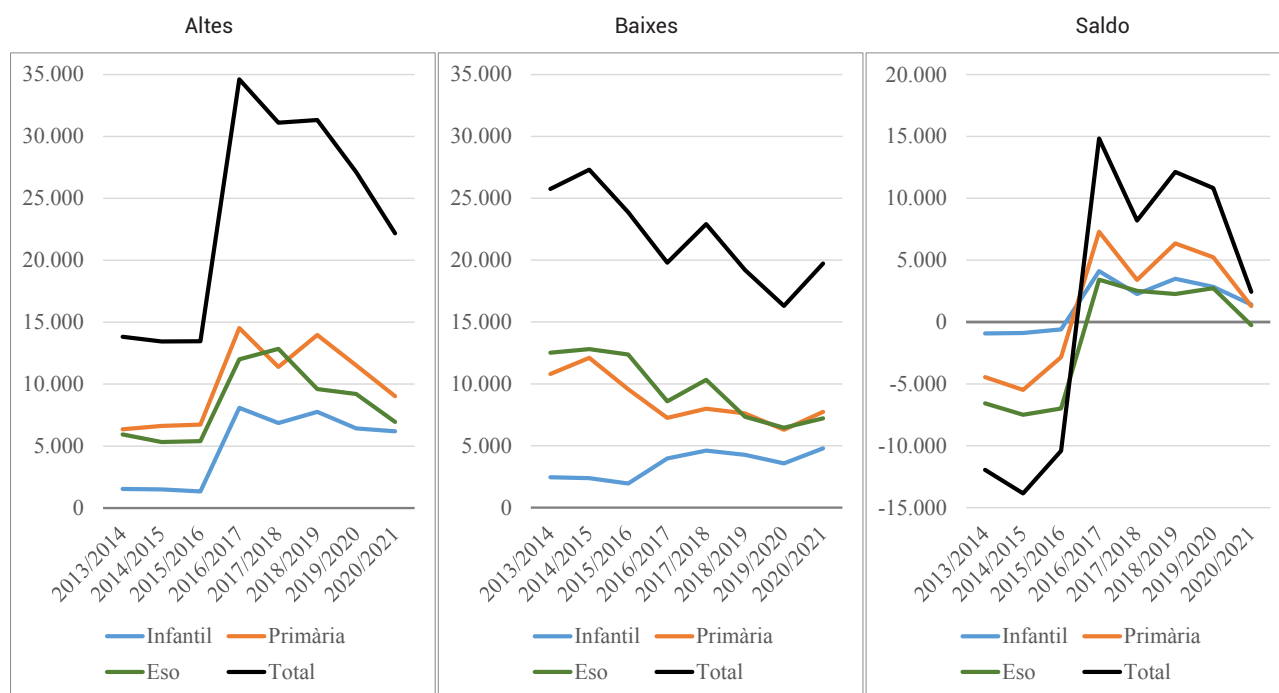
En l'evolució recent de les altes i baixes que es produeixen en el sistema educatiu català, en el que es coneix com a matrícula viva, el curs 2016-2017 representa un punt d'inflexió de la dinàmica dels anys previs (figura 7). Si en els tres cursos precedents, amb independència de l'etapa educativa, els saldos entre altes i baixes eren negatius, a partir d'aquest curs es tornen positius. Sols el curs 2020-2021, possiblement pels efectes derivats del tancament de fronteres producte de la gestió de la pandèmia i la incertesa al voltant de la mateixa, torna a mostrar resultats negatius. És de destacar com aquest canvi de tendència es produeix més tard que l'observat en l'evolució dels

fluxos migratoris internacionals, que el 2013 representen un mínim però que es recuperen progressivament des de 2014, amb saldos migratoris positius des de 2015. L'augment de menors a l'escola es produeix el curs 2016-2017, per tant, amb un cert retard temporal en relació a la recuperació dels fluxos migratoris.

El canvi de dinàmica del curs 2015-2016 és, però, força abrupte: de perdre 10 mil alumnes anuals a guanyar-ne 14 mil, al multiplicar-se en un sol any per 2,5 les arribades (de les 13 mil a les 34 mil). Al mateix temps es produeix un descens de les baixes, tot i que menor, del 17% (de 23 mil a 19 mil). Per tant, el canvi de dinàmica es deu sobretot a noves arribades, mentre les variacions observades en les sortides són molt menors.

Com a conseqüència d'entrades i sortides, fins el 5,4% del total d'alumnat (un de cada vint alumnes) es renova, assolint aquest màxim durant el curs 2016-2017, essent el mínim d'un 3,7% durant el curs 2015-2016, any on la renovació és menor a conseqüència d'un descens de les sortides i l'encara no manifestació de l'alça de les entrades. La mobilitat és major en les etapes d'infantil i secundària, i menor a primària, amb calendaris temporals molt similars.

Figura 7. Evolució de les altes i baixes a Catalunya, cursos 2013-2014 a 2020-2021

Font: Matricula viva, amb dades del Departament d'Educació.

Si parlem dels saldos, com a diferència entre entrades i sortides, observem com des del curs 2015-2016 en endavant, els saldos es mantenen en xifres positives al voltant dels 10 mil alumnes, amb l'excepció del curs 2020-2021, on el saldo és menor que en anys precedents i que pot estar recollint, amb l'augment de les baixes, part de les sortides no efectuades el 2020, de forma similar al que s'observa a l'EVR. Vista la dinàmica de recuperació dels fluxos migratoris internacionals des de finals de 2021 s'ha d'estimar una recuperació d'aquests valors en els cursos més recents.

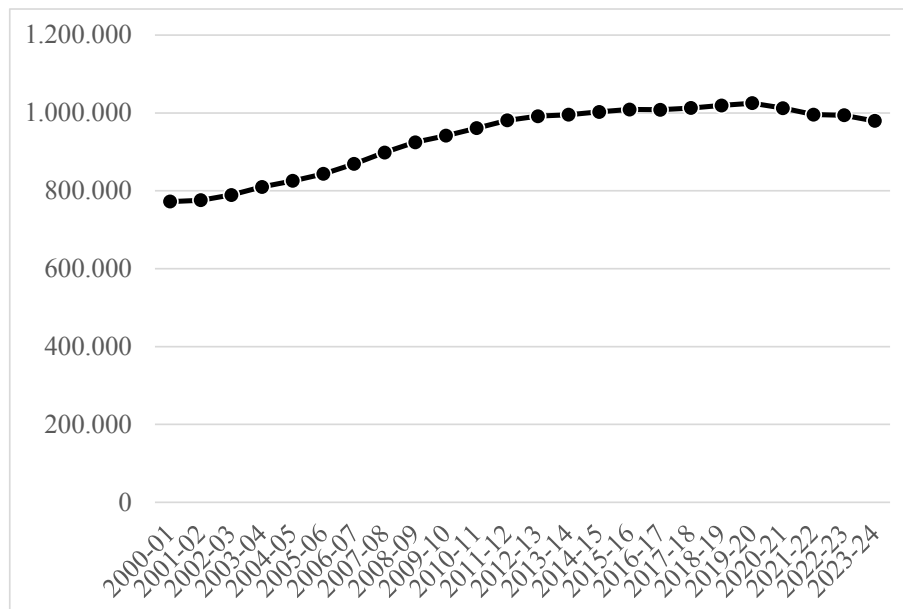
La comparació amb els fluxos migratoris presentats en l'anàlisi de les EVR s'ha d'entendre com a complementària. La matrícula viva ens parla de la mobilitat durant el curs. L'estacionalitat de les EVR ens indica com hi ha períodes de l'any amb majors entrades, les de menors moltes vegades coincidint amb el curs escolar. Així, la matrícula viva no mostra l'estacionalitat de les EVR, i el canvi de tendència és més brusc. Seria necessari una anàlisi dels orígens per diferenciar entre els que s'incorporen a principi de curs i els que queden registrats de la matrícula viva, per copsar l'abast de les diferències.

L'alumnat a Catalunya i la seva evolució per etapes educatives

Amb dades del Departament d'Educació, és durant el recent curs acadèmic 2019-2020 que s'assolí el darrer màxim en el nombre d'alumnes matriculats a Catalunya, amb 1.024.991 alumnes si es comptabilitza la suma de l'alumnat present al segon cicle d'educació infantil, a l'educació primària i l'educació secundària obligatòria, etapes en les quals centrarem la nostra atenció. No s'ha considerat el primer cicle d'infantil, on l'escolarització no és universal, ni les etapes post-obligatòries. S'utilitzen les dades disponibles en el web del Departament d'Educació (que no coincideixen amb les publicades per l'Idescat), essent les del darrer curs 2023-2024 de caràcter provisional.

Des de l'inici de segle, amb tant sols 772.457 alumnes matriculats fins al màxim abans indicat, s'observa un augment considerable i continuat de 252 mil alumnes, el que significa fins a un terç més dels alumnes amb que es comptava durant el curs 2000-2001, dues dècades enrere. Aquest creixement, d'elevada intensitat, és fruit de dos factors ja esmentats, l'evolució positiva de la natalitat, més l'arribada de població immigrada, en particular dels menors que migren amb els seus progenitors o be són reagrupats pels mateixos uns anys més tard. De fet, encara actualment, durant aquest curs 2023-2024, està arribant la generació amb major nombre de naixements recents al darrer curs d'ESO, que es correspon a la nascuda durant l'any 2008. A partir del curs vinent es començarà a notar ja el descens de la natalitat a tots els cursos escolars sense excepció, malgrat l'efecte compensador de les noves arribades.

Figura 8. Evolució de l'alumnat matriculat a Educació infantil (2 cicle), Educació primària i Educació secundària obligatòria, 2000-2001 a 2023-2024

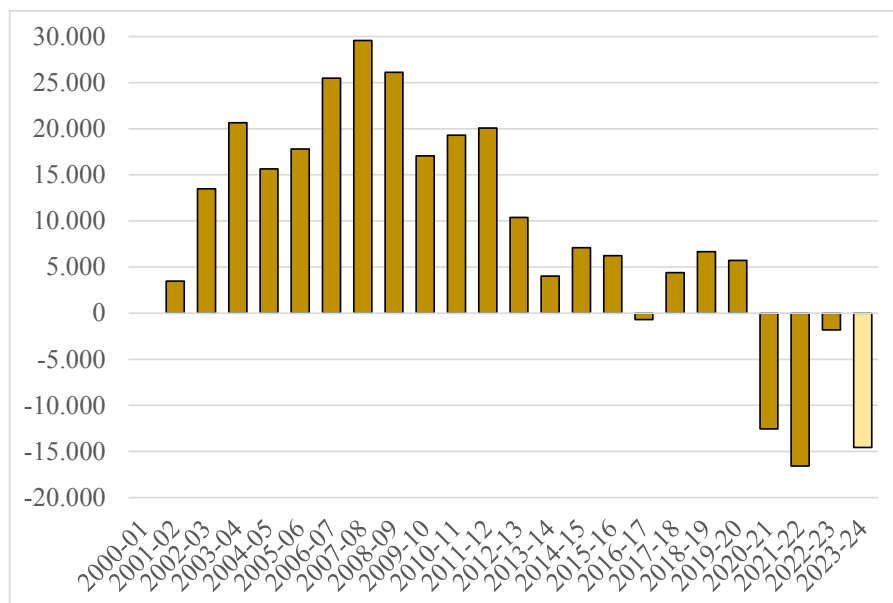
Font: Departament d'Educació, el curs 2023-2024 amb dades d'inici de curs.

Els cursos on s'observaven els majors increments anuals d'alumnes els trobem ja força anys enrere. Fins el curs 2007-2008 s'observa una dinàmica d'intens creixement, any en el que l'alumnat s'incrementa en 30 mil menors en relació al curs precedent, i fins el curs 2012-2013 els creixements experimentats, malgrat ser positius, es trobaven per sobre dels deu mil alumnes anuals. Després d'assolir el màxim nombre d'alumnes durant el curs 2019-2020, les xifres han tornat a baixar lentament, per situar-se el nombre d'alumnes en 994.039 durant el curs

2022-2023, i en 979.467 a l'inici del curs actual 2023-2024, tot i que en aquest cas les dades són encara provisionals i poden experimentar variacions a l'alça amb la matrícula viva.

El curs 2016-2017 és el primer del segle XXI amb un lleuger descens d'alumnes, tot i que durant els tres cursos següents es recupera la dinàmica prèvia i els increments tornen a ser positius. En els quatre darrers cursos, en canvi, descendeix el nombre d'alumnes, amb baixades al voltant dels 15 mil alumnes durant els cursos 2020-2021 i 2021-2022, caiguda que es redueix ostensiblement el curs 2022-2023. Les dades del darrer curs són provisionals, a l'espera de la matrícula viva, que pot reduir els valors observats (figura 9). El fort descens dels cursos 2020-2021 i 2021-2022 en relació als cursos precedents pot ser degut a l'efecte de la pandèmia sobre els fluxos migratoris i la població d'origen migrant a Catalunya, disminuint les noves entrades i mantenint en valors elevats les sortides. El descens del curs 2022-2023, en un context de recuperació de les migracions, l'hem de relacionar amb l'efecte de la disminució de naixements.

Figura 9. Creixement anual de l'alumnat matriculat a Educació infantil (2 cicle), Educació primària i Educació secundària obligatòria, 2000-2001 a 2023-2024

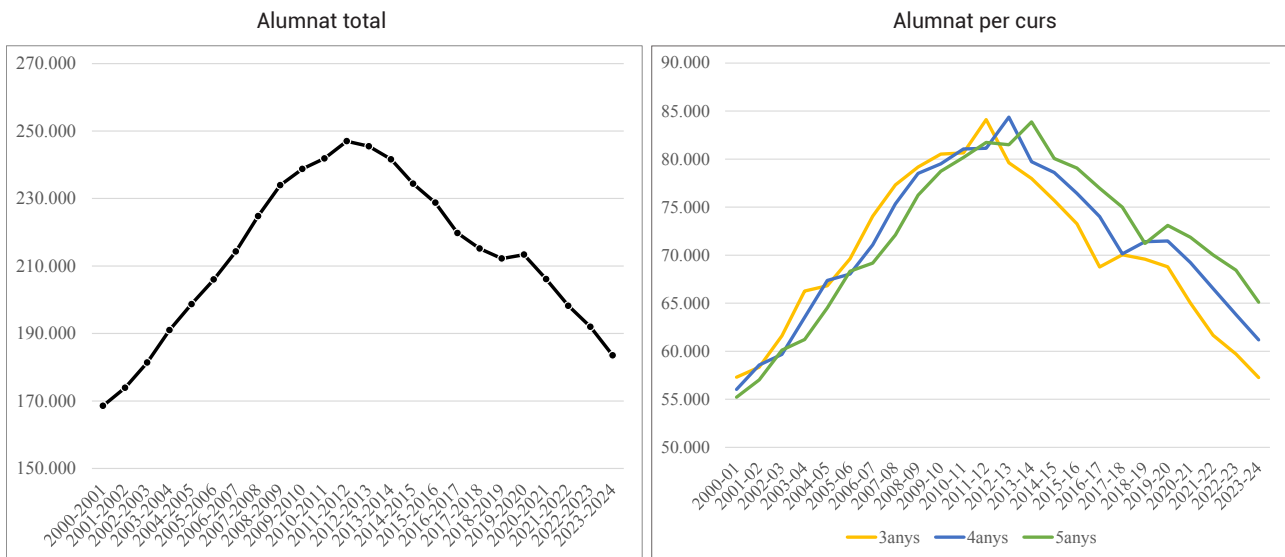

Font: Departament d'Educació, el curs 2023-2024 amb dades d'inici de curs.

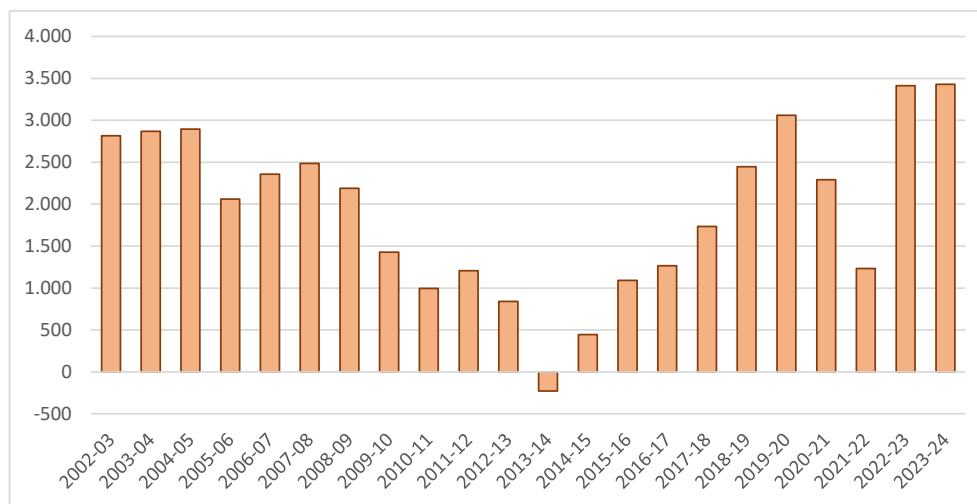
A continuació s'analitzarà la dinàmica de l'evolució d'efectius en funció de l'etapa educativa, on s'observarà netament l'efecte de la disminució dels naixements en els efectius presents a l'escola.

L'intens decreixement de l'alumnat a l'educació infantil (segon cicle)

L'evolució del nombre d'alumnes que cursen el segon cicle de l'educació infantil ha estat positiva durant la primera meitat dels anys analitzats, amb un màxim assolit durant el curs 2011-2012 de 246.976 alumnes, el que representava un creixement de 78 mil alumnes i un 46,5% en 12 cursos escolars si prenem el curs 2000-2001 com a referència. Des d'ençà, la dinàmica ha estat just la contrària, perdent progressivament alumnes fins als 183.538 del curs escolar actual, amb un descens de 63 mil alumnes i un 25,7% menys altra vegada en 12 cursos escolars. Amb tot, el volum de l'alumnat actual és encara superior al del curs 2000-2001 (figura 10).

Figura 10. Evolució de l'alumnat matriculat a Educació infantil (2 cicle), 2000- 2001 a 2023-2024

Font: Departament d'Educació, el curs 2023-2024 amb dades d'inici de curs.

Figura 11. Creixement de l'alumnat entre I3 i I5

Font: Departament d'Educació, el curs 2023-2024 amb dades d'inici de curs. L'any de l'eix horitzontal es refereix al curs d'I5.

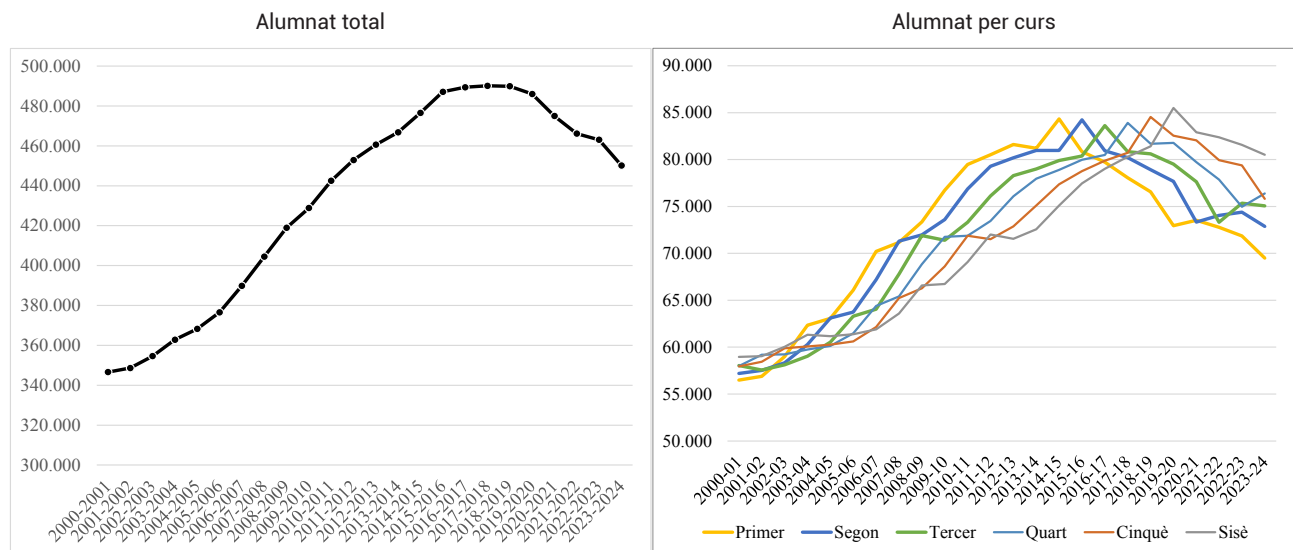
Si s'observen els tres cursos del segon cicle d'infantil per separat, podem veure com el màxim del curs I3 es produeix en un llunyà 2011-2012, i a I4 i I5 durant els cursos posteriors (2012-2013 i 2013-2014 respectivament). Malgrat que les tres corbes semblen simètriques, s'observen variacions en el nombre d'alumnes entre dos cursos escolars consecutius. Així, durant els primers cursos s'intueix un creixement del nombre d'alumnes entre I3 i I4, i entre I4 i I5. Aquesta dinàmica no es manté durant tots els anys, tornant-se la diferència negativa pels alumnes que inicien I3 durant el curs 2011-2012, és a dir, coincidint amb la crisi econòmica. Aquest descens és passatger, ja que des de llavors es torna a observar augments entre cursos. Per exemple, durant el darrer curs escolar 2023-2024 el volum d'alumnat a I5 és superior en 3.430 alumnes als que varen entrar al cicle educatiu, amb una dinàmica de creixement que respon a l'evolució de la conjuntura econòmica (figura 11).

L'evolució de l'alumnat a l'Educació Primària

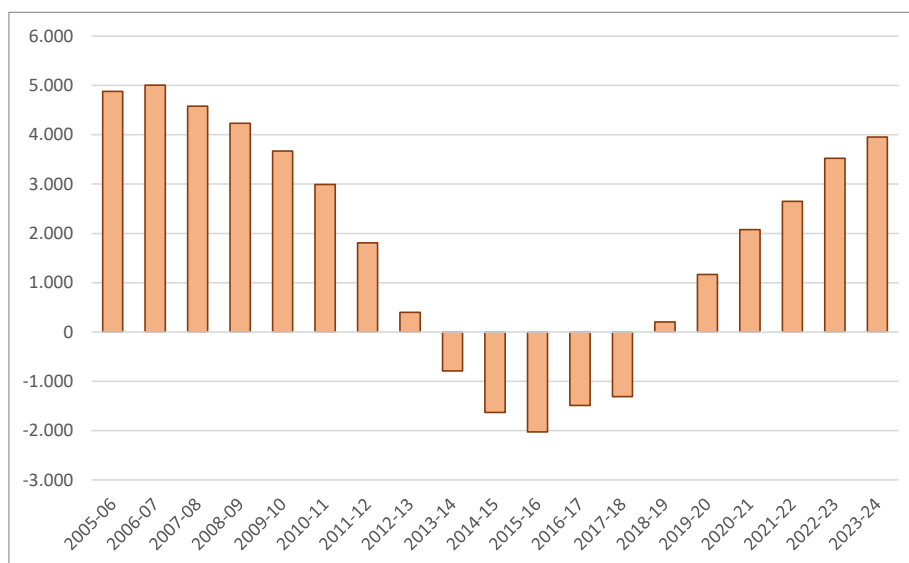
A finals de novembre de 2023 les dades d'alumnes matriculats al curs 2023-2024 no es trobaven encara disponibles, tan sols es pot consultar una estimació, de 447.582 alumnes, el que significa 9.921 alumnes menys que el curs anterior. De fet, la tendència en els darrers anys és descendent, després d'assolir un màxim el curs 2017-2018 amb 490.114 alumnes.

Des d'inicis de segle el nombre d'estudiants a primària s'havia multiplicat, des dels poc més de 346 mil en el curs 2000-2001. En aquestes encara no dues dècades el creixement ha estat del 41 % i 143 mil nous alumnes. En els darrers anys, en canvi, ens trobem en una etapa de descens de l'alumnat, amb 40 mil alumnes menys (una reducció del 8 %) en tan sols sis cursos escolars (figura 12).

Figura 12. Evolució de la matrícula a l'Educació primària a Catalunya, cursos 2000-2001 a 2023-2024

Font: Elaboració pròpia, amb dades del Departament d'Educació.

Figura 13. Evolució de la matrícula a l'Educació primària a Catalunya, cursos 2000-2001 a 2023-2024

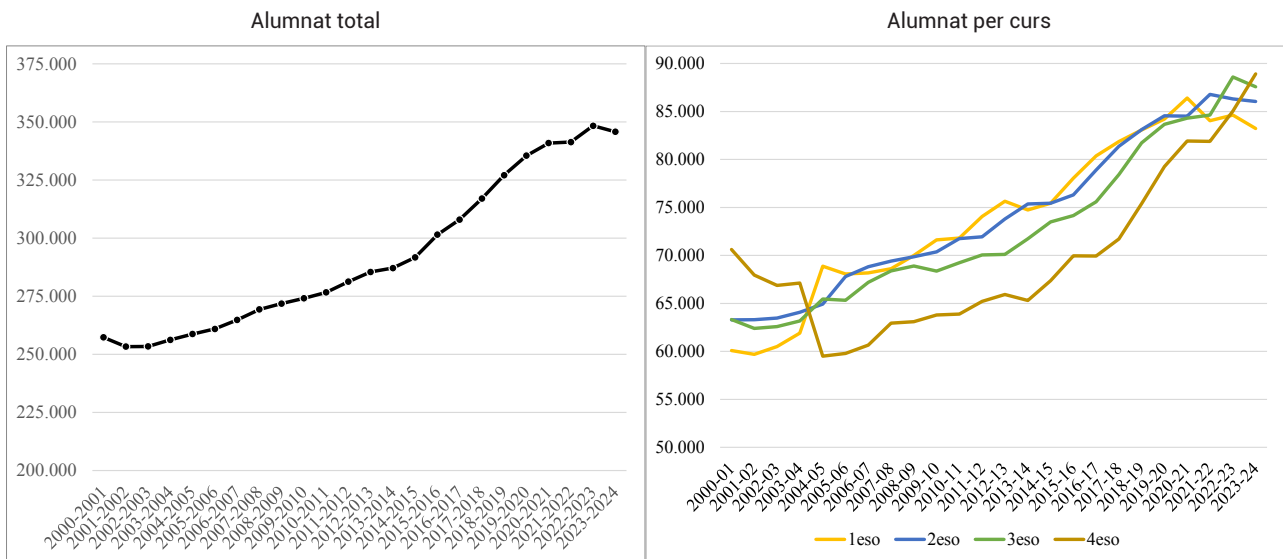
Font: Idescat i Departament d'Educació.

Si s'examina l'evolució anual de l'alumnat segons el curs, tornem a observar una corba amb la mateixa forma que en l'etapa anterior, i com la generació que entra a primària el curs 2014-2015 és la que anirà marcant els valors màxims, entre primer i sisè de forma continuada.

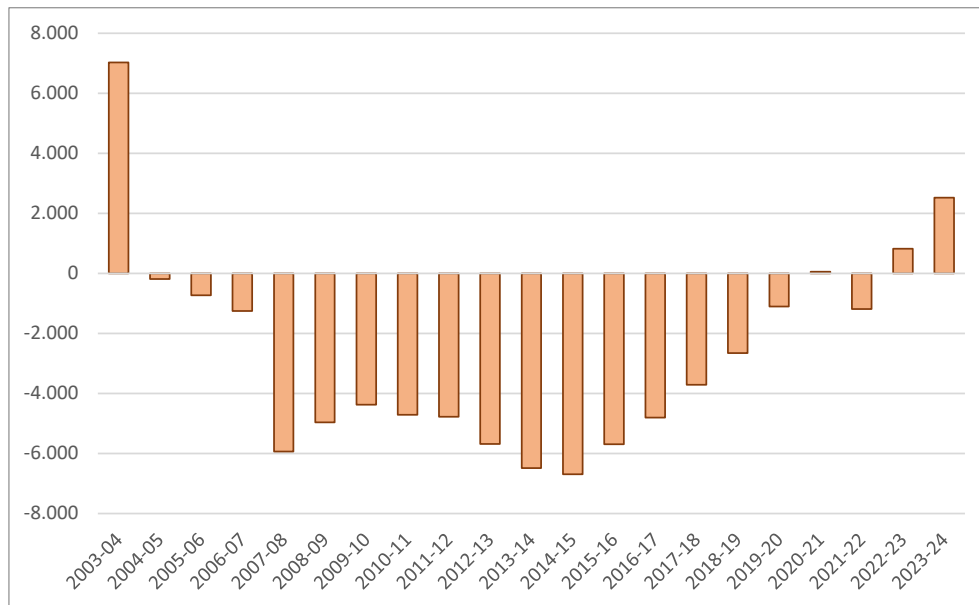
Si es compara els alumnes que surten de primària (sisè) amb els que varen entrar de la mateixa generació, veiem com fins el curs 2012-2013 la comparació era sempre positiva, mentre que durant cinc cursos escolars acaben menys alumnes dels que entraren, producte d'un augment de les sortides. Des del curs 2018-2019 es torna a mostrar una evolució creixent de les entrades.

L'Educació Secundària Obligatòria: el final del creixement del nombre d'alumnes

A diferència de les etapes precedents, l'alumnat de l'educació secundària obligatòria (ESO) no arriba als seus valors màxims fins el curs passat, el 2022-2023, amb 348.346 alumnes (figura 14). El primer descens, observat durant el curs actual, de 2.572 alumnes, encara l'hem d'agafar amb precaució al tractar-se de dades provisionals, i que per tant podria no produir-se al comptabilitzar la matrícula viva. De totes formes, i després de que l'alumnat present a l'ESO hagi experimentat un creixement constant des del curs 2002-2003, s'espera que en els propers anys entri en la mateixa inèrcia descendent de les etapes educatives precedents.

Figura 14. Creixement anual de l'alumnat matriculat a Educació secundària obligatòria, 2000-2001 a 2023-2024

Font: Departament d'Educació, el curs 2023-2024 amb dades d'inici de curs.

Figura 15. Creixement anual de l'alumnat matriculat a Educació Secundària Obligatoria, 2000-2001 a 2023-2024

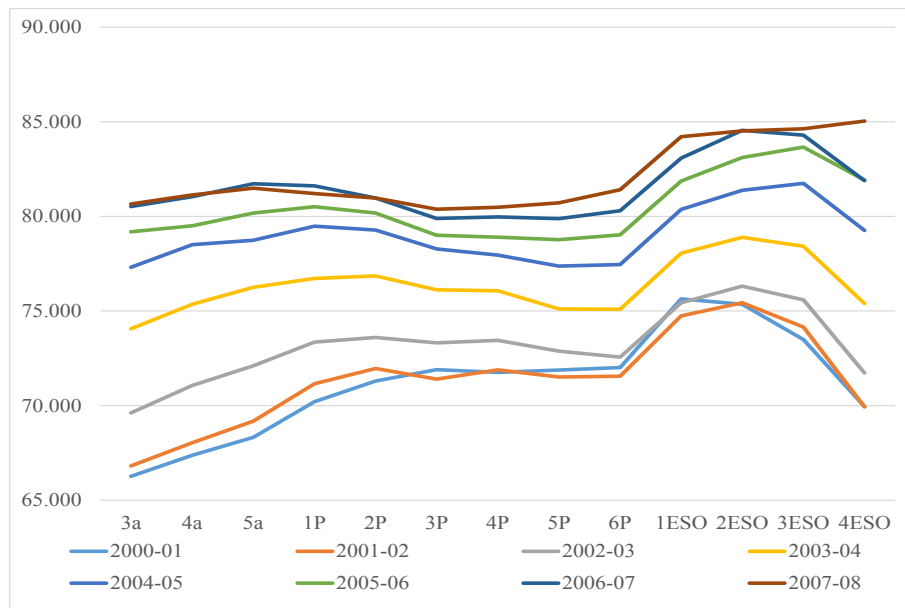
Font: Departament d'Educació, el curs 2023-2024 amb dades d'inici de curs.

De fet, l'alumnat present a quart curs d'ESO mostra encara durant els primers cursos del segle XXI un descens del seu volum, i el seu augment no es produeix fins a partir del curs 2004-2005 (figura 14). A diferència de les altres etapes, es produeix una disminució sistemàtica d'alumnes entre el primer curs d'ESO i el quart curs (figura 15), que no es pot interpretar en clau de migracions, sinó com sortides cap a altres tipologies d'estudis o com a abandonament escolar a l'assolir els 16 anys. Sols durant els dos darrers cursos escolars es reverteix aquesta tendència (veure figura 15).

La perspectiva generacional

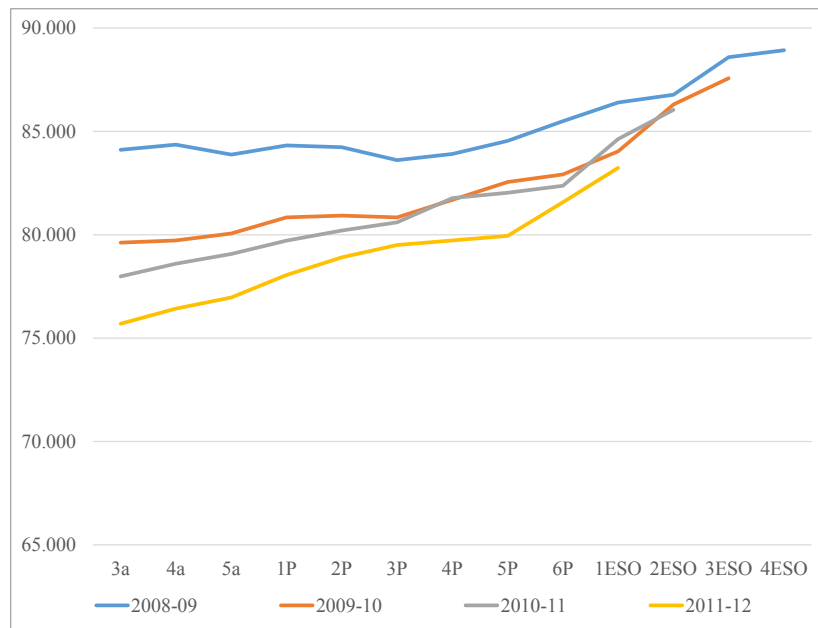
Una perspectiva interessant a l'hora de conèixer l'evolució de l'alumnat és el seu seguiment generacional, és a dir, observar una mateixa cohort de naixement en la seva evolució temporal al llarg dels diversos cursos escolars. Malgrat no disposar de l'any de naixement dels alumnes, el que ens permetria realitzar aquest seguiment, s'ha reconstruït unes generacions fictícies a partir de la presència d'alumnat en diferents cursos escolars i anys. A continuació es presenten els resultats de les generacions nascudes durant el segle XXI en funció de si han sortit de l'educació obligatòria (figura 16), o encara es troben encara estudiant (figura 17).

Figura 16. Evolució dels efectius a l'escola segons generacions fictícies

Font: Departament d'Educació, el curs 2023-2024 amb dades d'inici de curs.

El que s'observa en l'evolució és l'efecte de les migracions sobre els efectius inicials, amb creixements importants durant l'etapa del primer boom migratori, una estabilització o fins i tot un descens durant la crisi econòmica, i una nova recuperació amb el segon boom migratori. L'entrada a la ESO marca també un punt de creixement en aquestes generacions, el que pot indicar l'arribada de menors produïda en funció del canvi de cicle escolar. També s'observa un important abandonament de l'ESO durant el quart curs d'aquesta etapa. Tot i això, aquesta darrera dinàmica ha anat desapareixent durant els darrers cursos (figura 16 i 17). Així, si es compara els alumnes que entren a infantil i els que arriben a tercer curs d'ESO, ens trobem amb creixements constants. Si agafem per exemple la generació del curs 2003-2004, que el 2006-2007 entra a infantil amb 74.060 alumnes, a segon de primària arriba a 76.858 alumnes (l'any 2010), baixa a 75.093 a sisè de primària (any 2014), i torna a augmentar amb un nou màxim de 78.897 alumnes el 2016, a segon d'ESO.

Figura 17. Evolució dels efectius a l'escola segons generacions fictícies

Font: Departament d'Educació, el curs 2023-2024 amb dades d'inici de curs.

Si ens fixem amb les quatre generacions que actualment es troben a l'ESO (figura 17), s'observa aquest creixement. Per exemple, els alumnes que actualment es troben cursant el segon curs d'ESO, l'any 2016 es trobaven a primer de primària, amb 79.718 alumnes. Actualment, a segon d'ESO, són 86.041 alumnes, amb un creixement de més de sis mil alumnes i gairebé el 8%.

Per tant, a més de tenir en compte el nombre anual de naixements, les arribades i sortides al sistema escolar estant fent augmentar o disminuir la grandària de les generacions, en valors que poden arribar fins a un 8% d'increment.

Les previsions de la demanda educativa segons les projeccions de població

Per parlar de l'evolució futura de l'alumnat a Catalunya es tenen en compte les dades de les darreres projeccions de població publicades per l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat). Les projeccions de població es renoven periòdicament, essent les últimes publicades les que es troben construïdes a partir de la població de l'any 2021, població que es coneix com a població base. Amb anterioritat les projeccions del present segle havien tingut com a base les poblacions de 2002, 2008, 2013 i 2018.

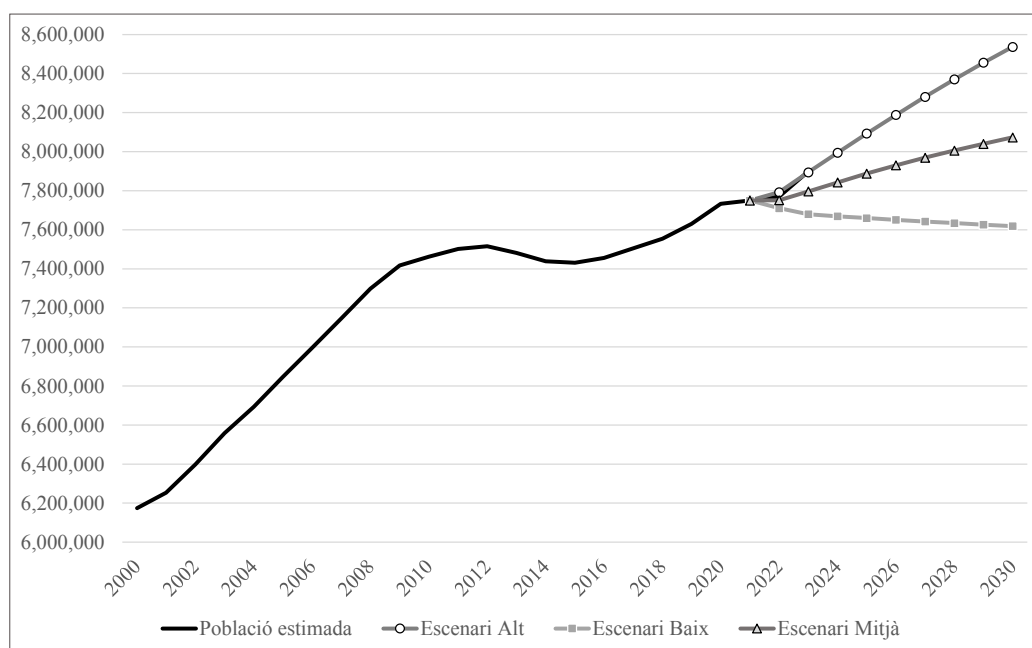
L'Idescat també publica projeccions de població en edat escolar, però amb una periodicitat menor. Les darreres publicades són però construïdes amb base a l'any 2016, amb un escenari que proporciona dades fins l'any 2026, i que es troben ja desactualitzades. La seva periodicitat, com s'ha avançat, és menor, amb dues edicions prèvies amb base a 2002 i 2010, i no consta a la web de l'institut una data per la seva futura actualització.

Les projeccions contemplem un període temporal de referència. Les actuals porten la població de Catalunya fins a l'any 2071 (50 anys endavant). En el nostre cas, sols contemplarem la població projectada a un moment més proper, fins a 2030, ja que a partir de certa distància temporal els volums de població projectats varien molt segons la conjuntura. Les projeccions de població contemplem varies possibilitats, el que es coneix com a escenaris. En el cas de l'Idescat, es construeixen tres escenaris, el Baix, el Mitjà i l'Alt, en funció del grau de creixement que contemplem. L'escenari mitjà és el que habitualment mostra una major probabilitat d'ocurrència, ja que les seves

hipòtesis es mouen en valors intermedis als altres dos. Aquests escenaris estan construïts a partir de vàries hipòtesis sobre l'evolució futura dels diversos fenòmens demogràfics, sobre l'evolució de la fecunditat, de la mortalitat (a partir de l'esperança de vida) i de les migracions, essent aquest darrer el component de l'evolució de la població el de més difícil justificació futura.

Els tres escenaris projectats s'estarien movent, a hores d'ara, amb unes xifres de població per sota de les estimades a l'hora de redactar aquest informe pel conjunt de Catalunya (figura 18). Així, a 3 de novembre de 2023 l'Idescat estimava que la població de Catalunya havia superat el llindar dels 8 milions d'habitants (8.005.784 residents a Catalunya a 1 de novembre), quan l'escenari Alt a 1 de gener de 2024 ens situaria en 7.994.636 persones, i força per sota els altres dos escenaris. Sembla adient, per tant, que al parlar de la població de 2030 ho féssim en funció d'aquest escenari Alt, que considera que a 2030 s'assolirien els 8.536.549 habitants a Catalunya. L'escenari Mitjà (8.073.329) i el Baix (7.618.850), o bé ja s'han superat o bé es pot assolir la xifra indicada en uns pocs mesos. Per tant, tindrem en compte especialment un escenari on la població creixerà amb un ritme elevat, creixement degut a les migracions, i per tant en dependència directe de la situació econòmica futura durant els propers anys a Catalunya. Aquest escenari alt podria sobreestimar a l'alça l'evolució futura dels menors en edat escolar, ja que estima una fecunditat més elevada que en els altres dos escenaris.

Figura 18. Escenaris de l'evolució de la població a Catalunya, 2000-2030

Font: Projeccions de població (base 2021), Idescat.

L'Institut Nacional de Estadística (INE) també construeix les seves projeccions demogràfiques. En aquest cas, el seu únic escenari, amb base a 2022, també es trobaria a 2024 per sota de la població estimada (7.859.672 persones), i a 2030 se situaria entre l'escenari mitjà i alt de l'Idescat, amb 8.370.075 persones.

Les hipòtesis de les projeccions en natalitat i migracions

Aquestes projeccions es construeixen sobre uns supòsits d'evolució de la fecunditat, l'esperança de vida, i el moviment migratori. Pel que fa a la fecunditat, a 2030 s'estima una fecunditat d'entre 1,17 fills per dona a l'escenari baix, a 1,36 en el mitjà i un 1,52 en l'alt. Actualment la fecunditat a Catalunya se situa en 1,17 fills per dona, amb el que en un dels casos es manté, i en els altres dos escenaris mostren un creixement de la fecunditat que es mou en baixes intensitats. Cap dels escenaris contempla una disminució, al considerar que ens movem en valors extremadament baixos. Pel que fa a la mortalitat, l'esperança de vida projectada a 2030 és de 83,89 anys pels

homes i 87,48 per les dones en l'escenari mitjà, amb molt poca afectació d'aquest paràmetre a l'evolució de la població escolar.

En les migracions, en l'escenari mitjà s'estima un saldo migratori creixent fins a les 35 mil persones anuals el 2030, per 63 mil en l'escenari alt, i sols poc més de 9 mil en l'escenari baix. El saldo actual, a 2023, s'estaria situant força per sobre del projectat en l'escenari alt, amb 152 mil persones l'any 2022 segons la nova *Estadística de Migraciones y Cambios de Residencia* de l'INE.

Malgrat que l'evolució recent fins a inicis de 2024 ens pot fer pensar que ens acostem en aquests moments a l'escenari Alt, es presentaran els resultats a partir de dos escenaris, el Mitjà i l'Alt, entenent que en el segon cas les hipòtesis sobre la fecunditat se situen molt per sobre del que a hores d'ara és esperable.

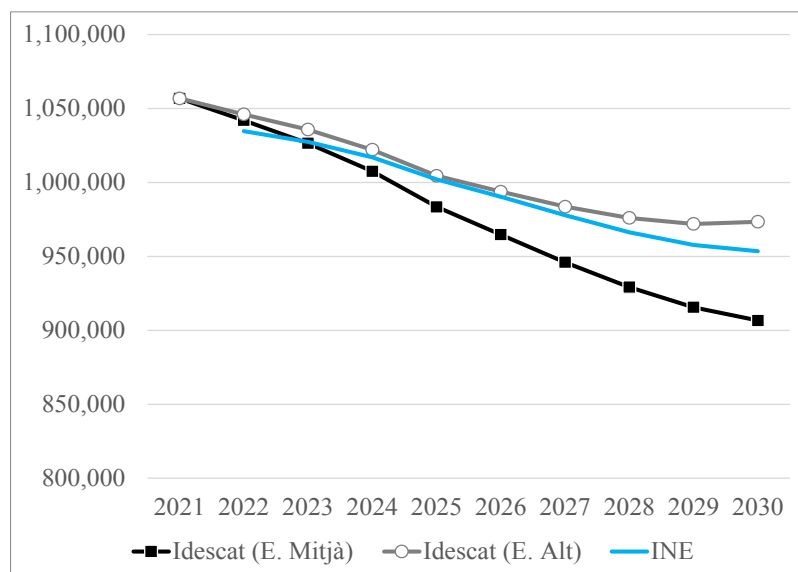
Per tant, els escenaris arrossegarien unes hipòtesis elevades de fecunditat, que donarien lloc a naixements a l'alça, i una sotsvaloració de les migracions actuals, per sobre fins i tot de l'escenari de creixement més elevat.

L'entrada d'alumnat prevista en el període 2024-2030

Per un primer anàlisi de l'alumnat i la seva evolució a 2030 es presenten tres escenaris, l'escenari mitjà i l'alt de l'Idescat, i el proporcionat per les projeccions de l'INE (veure figura 19). En els tres casos es produeix una disminució de la població entre 3 i 15 anys d'edat, que podríem assimilar a la que entra en les diferents etapes escolars. En comparació amb l'any 2023, el 2030 s'espera una disminució de 120 mil alumnes i l'11,7% (escenari mitjà), 62 mil alumnes i el 6% (escenari alt), o 74 mil alumnes i el 7,2% (projecció INE). Els dos escenaris amb major migració indiquen com aquesta compensarà en part el decreixement del nombre d'alumnes que marca la tendència actual.

Aquests mateixos resultats es presenten dividits en tres grups d'edat, equivalents a les tres etapes fins ara comentades en el seu inici, que ens mostren evolucions lleugerament diferenciades (figura 20). Així, al considerar el grup 3-5 anys en els tres casos s'observa una mateixa pauta, marcada per un decreixement inicial i una recuperació a partir de 2025 o 2026. Aquesta recuperació està basada en un hipotètic creixement dels nivells de fecunditat, ja que ens trobem en mínims històrics. Malgrat això, aquestes variacions a l'alça en l'actualitat encara no s'estarien produint, essent difícil preveure una recuperació a curt termini. L'escenari mitjà de l'Idescat seria el que possiblement respongui millor a la conjuntura actual, mostrant un descens de 9 mil alumnes i el 4,6% per l'any 2030 en comparació al 2023.

Figura 19. Escenaris de l'evolució de la població de 3 a 15 anys a Catalunya, 2021- 2030

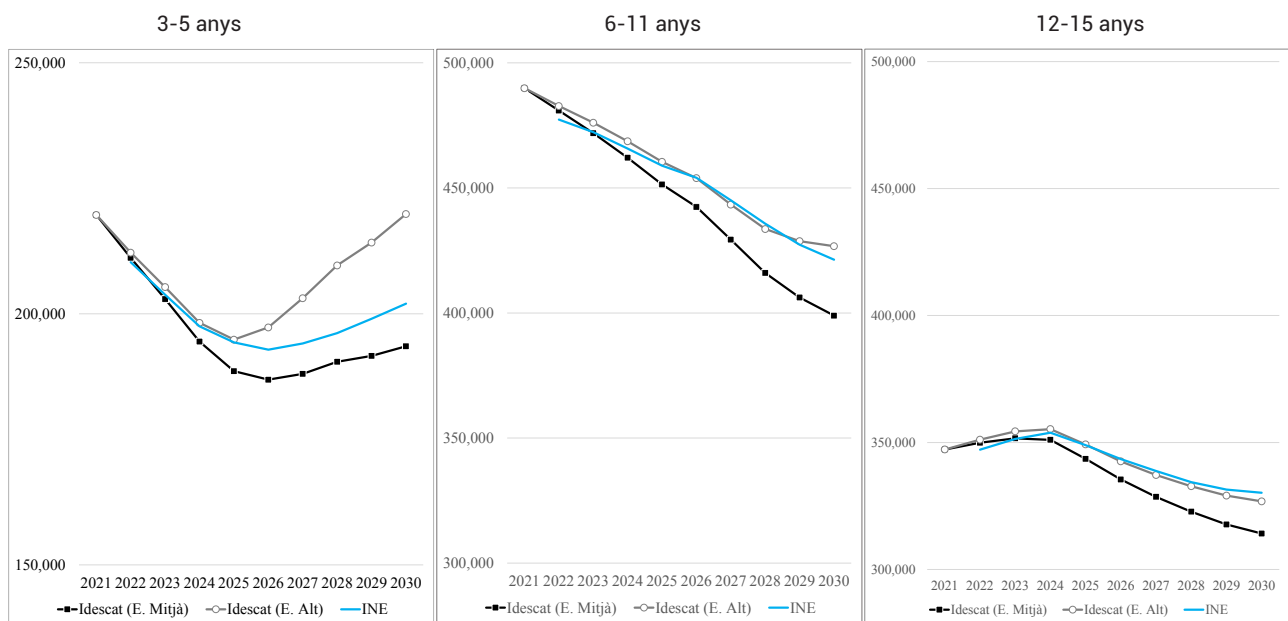

Font: Projeccions de població amb base 2021 (Idescat) i base 2022 (INE).

Si ens referim al grup d'edat entre 6 i 11 anys, el seu volum es troba menys influenciat per l'evolució de la fecunditat, ja bona part d'ells ja haurien nascut en el moment inicial de la projecció. Per tant, les diferències vindran determinades sobretot per les migracions internacionals. En els tres escenaris representats, el decreixement és la tònica, i ens decantem per l'escenari alt de l'Idescat (que coincideix plenament amb el de l'INE), i que situa els alumnes a primària al voltant dels 420 mil, amb un descens de 50 mil alumnes i el 10,4 % entre 2023 i 2030.

De forma similar al grup anterior, els alumnes de 12-15 anys i que s'equiparen a l'alumnat de l'ESO, coneixeran també una dinàmica descendent, després d'un primer creixement fins a 2024. Segons l'escenari alt de l'Idescat (i amb consonància amb el de l'INE), l'alumnat disminuirà al voltant de 28 mil alumnes, amb un descens relatiu proper al 8 %.

Figura 20. Escenaris de l'evolució de la població escolar a Catalunya, 2021-2030

Font: Projeccions de població amb base 2021 (Idescat) i base 2022 (INE).

Si a primària ens decantem pel major decreixement, al considerar que la fecunditat no es recuperarà al mateix ritme que diuen les projeccions, i que en canvi es pot mantenir en valors baixos tota la dècada, en les altres dues etapes considerem els escenaris amb menor decreixement, ja que l'entrada de migrants que s'està produint en l'actualitat està per sobre del projectat.

El detall territorial

Els àmbits territorials de Catalunya

Seguint l'anàlisi realitzat en l'apartat de natalitat, les dades de l'evolució de l'alumnat es presentaran segons els vuit àmbits territorials en que es divideix el país, utilitzant els dos escenaris, el mitjà i l'alt de les projeccions de l'Idescat. En les figures 21 i 22 es presenten les dades en funció de l'etapa escolar que els hi pertocaria segons l'edat, per cadascun dels escenaris.

Les xifres corresponents a aquest exercici es troben resumides en la taula 1, on es presenten els resultats d'ambdues projeccions a l'horitzó 2030. En l'escenari mitjà el decreixement és generalitzat i de similar magnitud en els vuit àmbits territorials, des del descens de l'11,6 % de l'alumnat a les comarques gironines al 17,4 % de l'Alt Pirineu

i Aran i el Penedès. El major descens quantitatiu es produeix a l'àmbit metropolità, amb un descens relatiu similar al conjunt i representant el 62 % de tota la pèrdua d'alumnat. En canvi, l'escenari de creixement alt mostra majors disparitats entre àmbits, malgrat que el descens segueix essent generalitzat. Així, la baixada d'alumnat és poc significativa a les comarques gironines (-1,4 %), mentre que en altres territoris es produeixen descensos molt similars a l'escenari anterior, com és el cas de l'Alt Pirineu i Aran (-13,2 %). El 71 % del descens d'alumnes en aquest escenari es concentraria a l'àmbit metropolità.

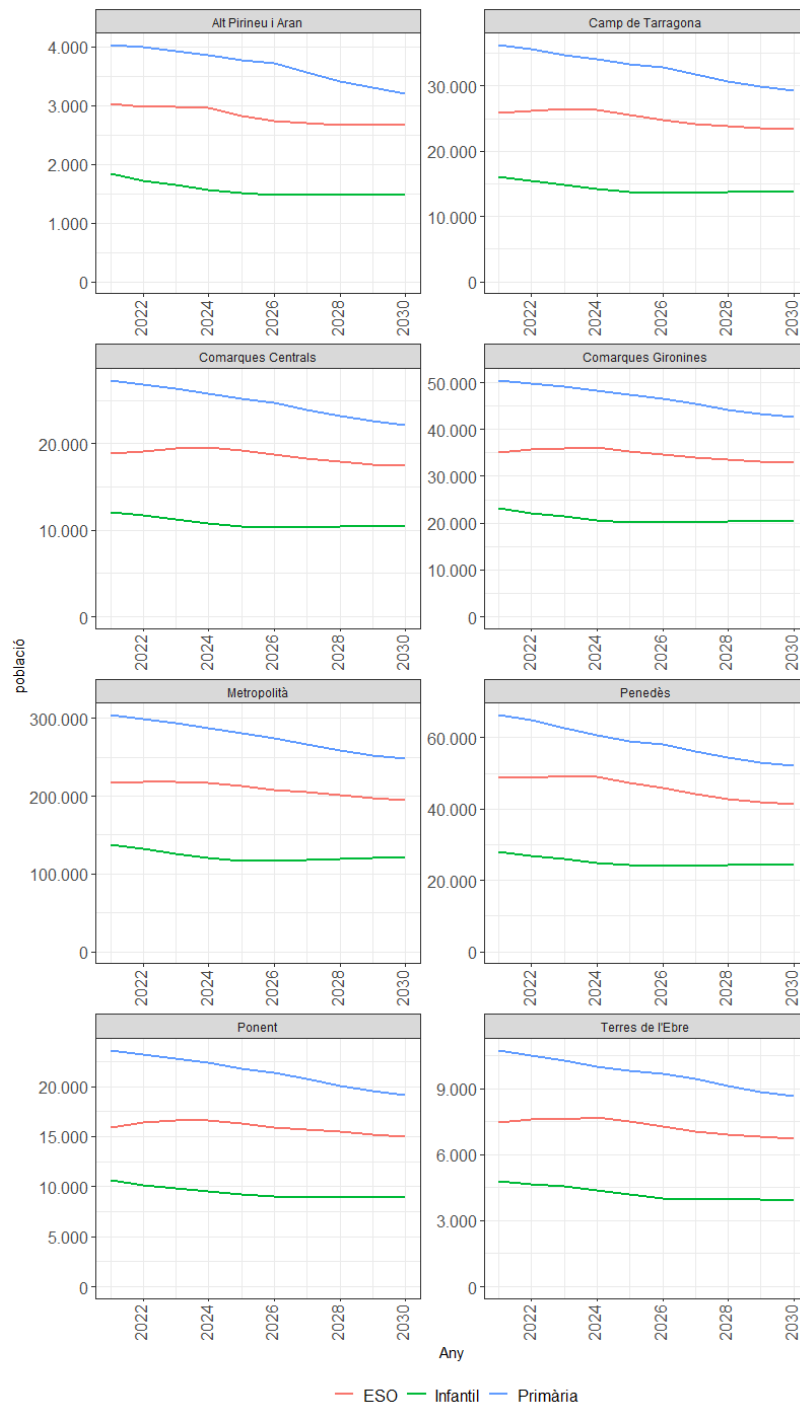
Taula 1. Evolució de la població en edat escolar per àmbit territorial, Catalunya, 2021-2030, escenari mitjà i alt

	Inicials (2021)	Escenari mitjà (2030)	Creix. 21-30 (%)	Escenari alt (2030)	Creix. 21-30	(%)
Alt Pirineu i Aran	8888	7340	-1548 -17.4	7713	-1175	-13.2
Camp de Tarragona	78309	66524	-11785 -15.0	73317	-4992	-6.4
Comarques Centrals	58234	50019	-8215 -14.1	55420	-2814	-4.8
Comarques Gironines	108711	96096	-12615 -11.6	107150	-1561	-1.4
Metropolità	658021	565229	-92792 -14.1	598910	-59111	-9.0
Penedès	71432	58975	-12457 -17.4	65357	-6075	-8.5
Ponent	50223	43160	-7063 -14.1	45190	-5033	-10.0
Terres de l'Ebre	22984	19293	-3691 -16.1	20319	-2665	-11.6
	1056802	906636	-150166 -14.2	973376	-83426	-7.9

Font: elaboració pròpia a partir de les projeccions de població de l'Idescat

Si centrem l'atenció en comentar què succeeix en les tres etapes escolars, segons l'escenari mitjà a l'educació infantil el descens d'efectius és generalitzat, des dels màxims decreixements de l'Alt Pirineu i Aran (-20,1%) i Terres de l'Ebre (-18,2%), al mínim de les Comarques Gironines (-10,6%) o l'Àmbit Metropolità (-11,1%). Pel que fa a les edats entre 6 i 11 anys, equivalents a l'Educació primària, el descens és de major magnitud i amb poques diferències geogràfiques. En aquesta etapa no intervé cap possible augment de la natalitat, i tampoc s'incrementa significativament per l'aportació migrant. El màxim decreixement el trobem al Penedès (-21,5%) i l'Alt Pirineu i Aran (-20,3%), i el mínim altre cop a les Comarques Gironines (-15,8%). Com s'ha assenyalat, en aquesta etapa el descens és força similar entre els vuit àmbits territorials. Finalment, i seguint amb el mateix escenari mitjà, les edats equiparables a l'Educació Secundària (entre 12 i 15 anys) coneixen segons aquest escenari un descens de menor intensitat. Son infants ja nascuts actualment, i on les migracions atenuen el descens.

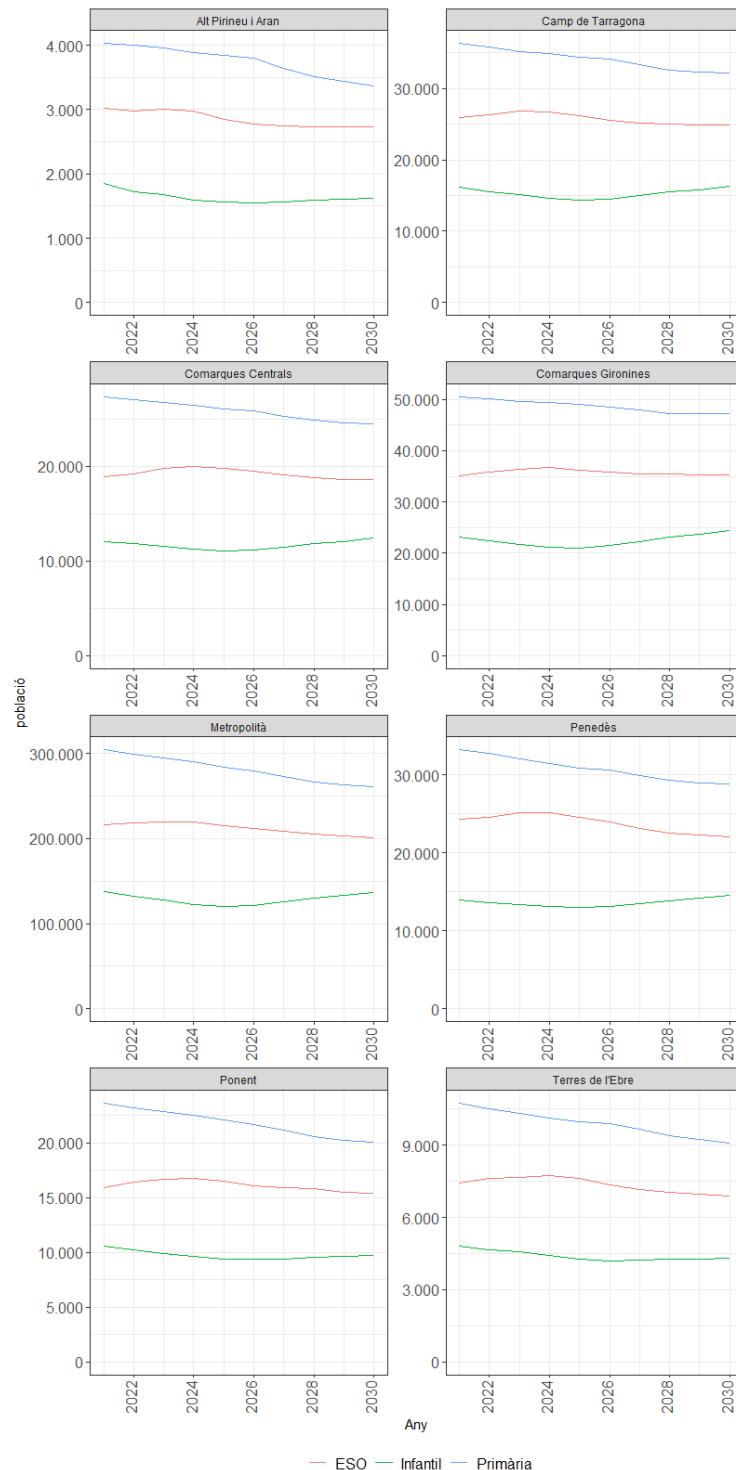
Figura 21. Evolució de la població en edat escolar als àmbits territorials a Catalunya, escenari mitjà, 2021-2030

Font: Projeccions de població amb base 2021 (Idescat).

Els mínims es repeteixen al Penedès (-14,9%) i a l'Alt Pirineu i Aran (-12,0%), essent el descens de menor intensitat a Ponent (-5,8%) i a les comarques gironines (-6,3%). El major descens de l'Alt Penedès pot estar relacionat amb la interrupció de les dinàmiques de suburbanització que es produeixen amb la crisi econòmica, on territoris que havien conegut un fort creixement via migració interna, des de les parts més denses i centrals de la regió metropolitana, veuen finalitzar aquest procés, el que incideix directament sobre la natalitat i la població escolar. En el cas de l'Alt Pirineu i Aran, ens trobem amb comarques amb estructures demogràfiques envellides i baixos nivells de fecunditat estructurals.

Figura 22. Evolució de la població en edat escolar als àmbits territorials a Catalunya, escenari alt, 2021-2030

Font: Projeccions de població amb base 2021 (Idescat).

Si considerem l'escenari alt (figura 22) s'observen algunes variacions respecte l'anterior proposta. Pels alumnes en edats de segon cicle d'infantil, la divergència és gran, des de territoris que seguirien perdent un nombre important d'alumnes (Alt Pirineu i Aran, amb un descens del 12,2% o les Terres de l'Ebre, del 10,1%), a d'altres que creixerien, fins i tot amb intensitats importants, com l'increment del 6,2% de les comarques gironines. Aquests augments es deurién a l'efecte d'una major fecunditat en un entorn d'elevada intensitat migratòria. En canvi, a

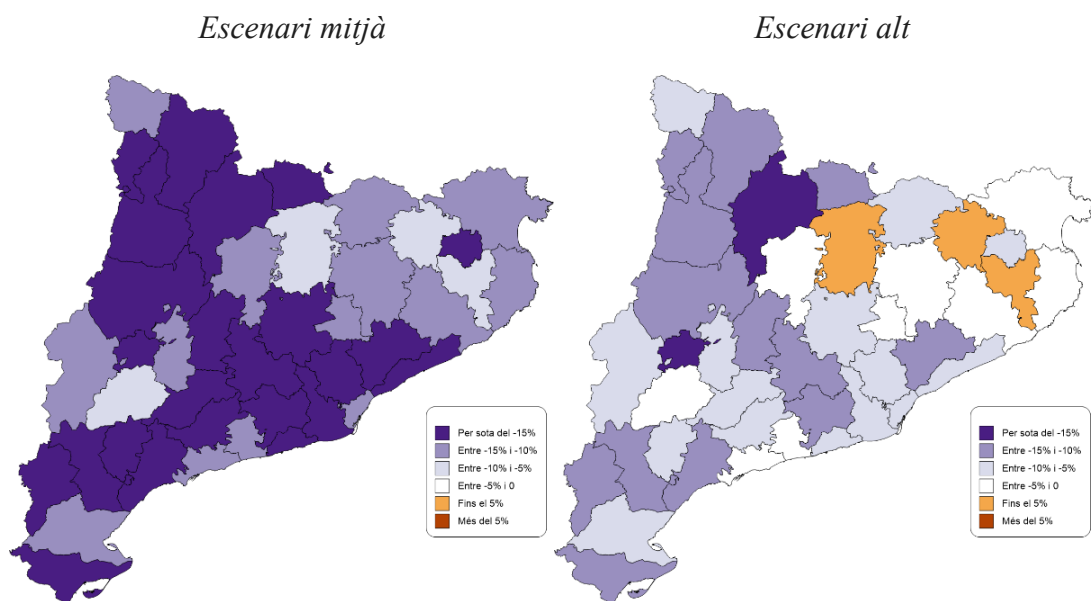
l'educació Primària els descensos serien majoritaris i afectarien amb intensitats similars a tots els àmbits, des del 10,4% de les comarques Centrals al 16,3% del Pirineu. Sols a les Comarques Gironines (-6,4%) es trobaria un descens de menor magnitud. En aquest cas els resultats s'assemblen més als presentats per l'escenari mitjà, en quan els menors presents a l'escola el 2030 a l'etapa de primària en la seva majoria ja haurien nascut. Finalment, als 12-15 anys torna a observar-se un creixement a les comarques gironines (+0,7%), fruit de la immigració, i un descens dels decreixements. L'Alt Pirineu i Aran seguirà essent el territori amb major decreixement (-9,7%), pel menor impacte de les migracions.

En aquest escenari, de major fecunditat i elevada migració, arribaríem a trobar creixements positius en les etapes escolars inicials i en aquells territoris amb major impacte migratori.

Una visió de l'evolució comarcal

Amb major grau de detall, es presenten a continuació les dades dels dos escenaris de les projeccions per comarques, en la figura 23 (a excepció del Lluçanès, creada amb posterioritat a la projecció utilitzada). S'hi ha representat el creixement esperat entre 2021 i 2030 segons l'escenari (mitjà i alt), per la població en edat escolar, entre 3 i 15 anys complerts. Els resultats indiquen com en l'escenari mitjà s'espera una baixada generalitzada del nombre d'alumnes, sense excepció, essent l'única diferència la intensitat amb que es produeix aquest descens. La major disminució es produiria a l'Alt Urgell (-21%), a l'Alt Penedès (-19,7%) o al Vallès Oriental (-19,4%), i els mínims descensos, tot i que també negatius, a la Garrotxa (-6,0%), al Berguedà (-6,2%), les Garrigues (-9,5%) i al Gironès (9,9%). En el cas del Barcelonès, amb un descens quantitativament molt important, s'espera un 10% menys d'alumnes.

Figura 23. Evolució de la població en edat escolar (3-15 anys) a Catalunya entre 2021 i 2030 segons l'escenari (mitja i alt), per comarques

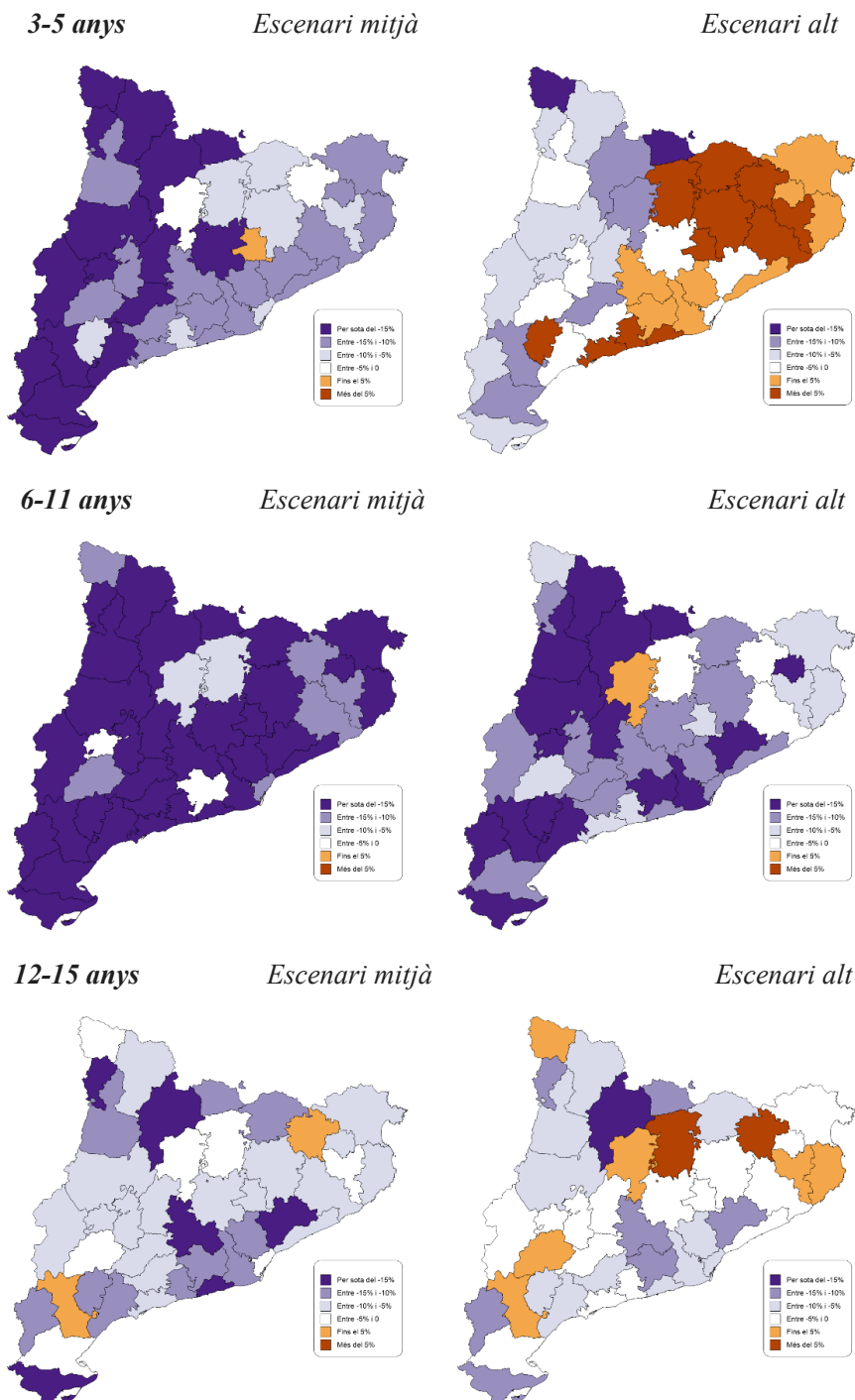

Font: elaboració pròpia, amb dades de les projeccions d'Idescat.

Els descensos són més moderats segons l'escenari alt, en aquest cas fins i tot s'espera que creixi el nombre d'alumnes en tres comarques (Berguedà, Garrotxa i Gironès), tot i que el màxim creixement (el 3,6% del Berguedà) es mou en xifres molt reduïdes. A la resta de comarques es mantindria el descens d'efectius, amb situacions de major decreixement altra vegada a l'Alt Urgell (-16,9%) i al Pla d'Urgell (-15,2%). Pel que fa al Barcelonès, malgrat el major creixement migratori es mantindria la dinàmica negativa, i el descens de residents amb edats escolars se situaria en el 7,8%. En ambdós casos la jerarquia entre les comarques amb major i menor descens es manté.

Aquestes mateixes dades es representen en la figura 24 diferenciant per edat, segons les edats equivalents a les tres etapes educatives. Els resultats obtinguts ens informen d'una elevada heterogeneïtat de possibilitats en funció de l'escenari. Si a l'escenari mitjà el decreixement és la norma, amb alguna excepció (el Moianès a infantil, per exemple), en l'escenari alt es poden produir creixements en les tres etapes, especialment en l'etapa infantil (es creix en 19 comarques), és a dir, en funció del que succeeixi amb la fecunditat, però també en els 12-15 anys (es creix en vuit comarques), per una major intensitat de les migracions.

Figura 24. Evolució de la població en edat escolar (3-15 anys) a Catalunya entre 2021 i 2030 segons l'escenari (mitja i alt) i l'edat, per comarques

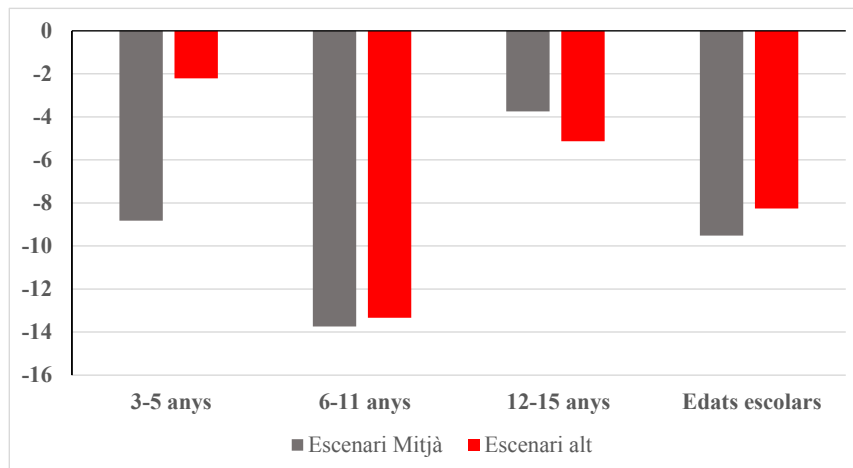

L'alumnat a la ciutat de Barcelona

El cas de la ciutat de Barcelona té les seves particularitats, pel volum de població que hi resideix i per les dinàmiques pròpies d'una gran ciutat. Així, com dèiem al principi d'aquest informe la ciutat de Barcelona mostra nivells de fecunditat molt baixos, de 0,96 fills per dona, que sempre s'han mogut en valors per sota de l'1,2 sigui quina sigui la conjuntura econòmica o migratòria de les dues darreres dècades, per la dificultat de tenir fills en les grans ciutats.

De forma similar al que s'ha vist fins ara, a Barcelona s'espera un descens de la població resident en edat escolar del 9,5% i 17 mil alumnes menys segons l'escenari mitjà. Aquest descens seria major a l'educació primària (-13,7%) que a l'infantil (-8,8%), i amb percentatges més reduïts a secundària (-3,7%). En canvi, i segons l'escenari alt, s'esperen 15 mil residents menys entre 3 i 15 anys, un 8,3% menys, amb poques diferències entre ambdós models (figura 25), més enllà del possible efecte del creixement de la fecunditat sobre l'educació infantil de l'escenari alt.

Figura 25. Evolució de la població en edat escolar (3-15 anys) a Barcelona entre 2021 i 2030 segons l'escenari (mitja i alt) i l'edat

Font: elaboració pròpia, amb dades de les projeccions d'Idescat.

Conclusions

La natalitat, les migracions i l'evolució de l'alumnat a Catalunya

L'evolució de la natalitat a Catalunya ha conegut variacions importants en les darreres dècades, que comporten descensos o augments del nombre de naixements d'entorn del 50% en pocs anys, variacions que s'han produït a vegades en períodes temporals d'una única dècada, el que en dificulta la planificació i implica, al mateix temps, l'existència de canvis profunds en els volums i la distribució per etapes de l'alumnat. A més a més, i des d'inicis de segle XXI, s'hi ha de sumar la incertesa que comporta la immigració internacional, amb moments d'elevada intensitat d'entrades o, fins i tot, de sortides, i que afecten al mateix temps a tots els cursos escolars.

En l'actualitat ens trobaríem en un escenari caracteritzat per la reducció de l'alumnat, disminució vigent des del curs 2019-2020, malgrat que encara hi ha alguns cursos on el màxim nombre d'alumnes s'ha assolit recentment, a mesura que la generació nascuda l'any 2008, protagonista del darrer màxim de naixements, anava superant etapes educatives. A partir del curs vinent la reducció d'efectius es produirà sense excepció a tots els cursos i

etapes, i sols serà lleugerament frenada pels efectes de la immigració internacional, en intensitats màximes en aquests moments.

La conjuntura econòmica guia l'evolució de la fecunditat i les migracions. Mentre l'efecte de la primera és diferit en els anys, en quan el descens o l'augment en el nombre de naixements anticipa descensos o increments futurs de l'alumnat, en el segon cas el seu impacte és més brusc, ja que es produeix a totes les etapes educatives i moltes vegades amb arribades a mig curs, aquestes darreres recollides amb la matrícula viva. Amb dades de 2022, la recuperació econòmica dels darrers anys no s'ha traduït en un ascens de la fecunditat, que segueix en valors mínims. En canvi, les entrades migratòries s'aproximarien a màxims històrics anuals a Catalunya. Amb generacions amb pocs efectius, el pes dels alumnes arribats de l'estranger serà cada cop més visible si ho comparem amb generacions amb més efectius.

Sobre els escenaris futurs

Recentment Catalunya ha superat els 8 milions d'habitants, augment demogràfic motivat per la immigració internacional, ja que la diferència entre naixements i defuncions, el que es coneix com el saldo natural, se situa en xifres negatives. El creixement d'aquests darrers anys es deu, per tant, a la migració internacional, que en el cas de Catalunya és d'elevada intensitat, una vegada superats els efectes de la gestió de la Covid-19 sobre la mobilitat. En relació al que aquí ens interessa, els escenaris futurs d'evolució demogràfica, observem com el nombre de residents actuals es troben per sobre fins i tot de la hipòtesi alta de les previsions de població amb base a 2021, escenari construït a partir d'un notable creixement de la fecunditat i d'elevada intensitat migratòria.

Considerant l'escenari d'alt creixement a l'horitzó 2030, on se superin els 8,5 milions d'habitants, el nombre d'alumnat disminuirà, però de nou amb possibles diferències per etapes educatives. Si creix la fecunditat, actualment en valors mínims, es podria esperar un repunt de la demanda en les edats infantils, que és on entrarien els infants nascuts els propers anys, sense efecte encara en altres etapes educatives posteriors. Aquest creixement, però, no s'espera que sigui de la intensitat de creixements previs, en quan les generacions de dones en edat de tenir fills són de dimensions més reduïdes que les de principi de segle, que eren les nascudes durant el *baby boom*. Per tant, no s'esperen forts creixements de la natalitat, encara que la fecunditat augmentés considerablement.

En canvi, sigui quin sigui l'escenari de fecunditat, el decreixement d'alumnat a primària i secundària serà un fet, únicament atenuat per l'arribada de nous alumnes migrants. A l'horitzó 2030 els menors que entraran a aquestes etapes ja han nascut en la seva majoria, i per tant desapareix la incògnita de l'evolució de la fecunditat.

L'escenari mitjà, el més plausible en el moment de realitzar les projeccions, assenyalava una població a Catalunya el 2030 de 8,070 milions de persones. En el context actual, a inicis de 2024, sembla ser que aquesta xifra es podria assolir fins i tot a finals del present any si continua l'actual dinàmica migratòria. Per tant, aquestes xifres es poden interpretar, en general, com un mínim, tot i que mantenen la seva validesa a l'educació infantil, pel menor augment projectat de la fecunditat.

En totes dues projeccions baixa el nombre d'alumnes, entre 150 mil (escenari mitjà) i 83 mil alumnes (escenari alt). Territorialment, a l'Alt Pirineu i Aran és on menors diferències existeixen entre ambdós casos, mentre que en les zones amb majors disparitats els resultats s'han d'explicar per les migracions internacionals i l'efecte sobre la fecunditat.

Des d'una perspectiva territorial, l'escenari mitjà comporta un descens del nombre d'alumnes a totes les comarques a l'horitzó 2030, i lleugers augments si es considera l'escenari alt en tant sols tres comarques i en valors per sota el 5%. El Pirineu, especialment el lleidatà, les terres de l'Ebre i la resta de província de Lleida és on s'observen major decreixements. Cas apart són les comarques de la perifèria metropolitana, en alguns casos mostrant els descensos més pronunciats, després del descens d'intensitat dels processos de suburbanització si ho comparem amb el període de boom immobiliari.

Més enllà del nombre: l'augment de la diversitat en la composició

Més enllà del nombre, amb dinàmica descendent, s'ha de tenir en compte que el perfil de l'alumnat present a les escoles catalanes els propers anys serà força diferent del que existia a inicis de segle. Malgrat que quantitativament puguin situar-se en volums similars als de dos dècades enrere, una part molt important de l'alumnat a

Catalunya estarà relacionat de forma directa amb el procés migratori, ja sigui a través d'una arribada recent o com a descendents d'antics migrants, el que comporta un fort augment de la diversitat a l'aula. D'aquesta manera, en els propers cursos veurem l'arribada a l'educació primària i a secundària de generacions on gairebé quatre de cada deu menors són fills d'un o dos progenitors d'origen estranger.

Al mateix temps, i com a conseqüència de l'acceleració migratòria recent, haure de tenir de nou en compte el volum d'entrades de menors arribats directament de l'estranger, el que aportarà una major complexitat a l'aula en comparació a les dinàmiques conegudes durant el primer boom migratori. En alguns territoris i escoles aquest doble perfil d'alumnat, si no ho és ara, en serà el principal en el futur immediat.